O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MILLIY KITOB PALATASI
INV.№

Халқ сўзи

Ўзбекистон – келажаги буюк давлат

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган ● E-mail: xalksuzi@uzpak.uz ● 2003 йил 23 январь, №20 (3132) Пайшанба

МУСТАҚИЛЛИК МЕЪМОРИ

"Халқ — бамисоли улуғ [illegible] йўлдан илгарилаб бораётган улкан карвон. У[illegible] йўлдан чалғитишга уринувчилар, пайт пойлаб орқасидан ҳамла қилувчилар ҳамиша бўлган, бундан кейин ҳам бўлиши мумкин. Аммо халқ карвонини ҳеч қандай куч ортга қайтаролмайди".

"Адолат" нашриёти чоп этган "Мустақиллик меъмори. Ислом Каримов сиймосига чизгилар" рисоласи мамлакатимиз раҳбарининг ана шу сўзлари билан бошланади.

Ушбу асарда Ислом Каримов мамлакат раҳбари лавозимига келган кезлари, 1991 йил 31 августда Ўзбекистон Республикасининг мустақилликка эришган кунлари, эркинликда ташланган дастлабки қадамлар, биринчи Президентимизнинг жиддий ва қалтис синовларга дуч келгани, истиқлол йилларида Юртбошимиз раҳбарлигида эришилган ютуқлар баён қилинган.

Қатъият ва матонат билан иш кўриш, айни чоғда ҳамма нарсани етти эмас, етмиш ўлчаб бир кесишга эҳтиёж сезилган мураккаб вазиятларда Ислом Каримовнинг йўлбошчи сифатидаги иродаси, қатъияти, донолиги намоён бўлади. Унинг раҳбарлигида ўлкамизда тинчлик ва осойишталик қарор топгани, умуман, юртимиздаги барқарорлик ана шундай катта жасорат ва улкан ғайрат эвазига барпо этилгани фавқулодда синчковлик ва кузатувчанлик, холисона таҳлил ва жўшқин руҳда ҳикоя қилинган.

Ислом Каримов Президент сифатида иш бошлаган илк кунлароноқ ғоят мушкул ва чигал муаммоларга дуч келди. Ўзбек халқини оғир маломатлардан қутқармоқ, юртни мислсиз бўҳрондан халос этиб, тинчлик ва барқарорлик ўрнатмоқ керак эди. Ўша шароитда бу бамисоли катта бир тоғни иккинчи жойга кўчириш билан баробар эди. Унча-бунча раҳбар бундай вазифани уддалаши амримаҳол эди. Ислом Каримов буни уддалади.

— Мустақиллик йилларида Йўлбошчимиз она юртимизнинг истиқболи йўлида бири-биридан улуғ, бири-биридан муҳим кўп ишларни амалга оширди, — деб ёзади муаллиф — Ўзбекистон Қаҳрамони Озод Шарафиддинов. — Мен улардан биронтасини камситмаган ҳолда, Ислом Каримовнинг юртбоши сифатида қўйган биринчи қадамини энг қутлуғ қадам деб, ўзбек халқини маломатдан қутқариб, унга тинчлик ва хотиржамликни қайтариб бергани энг улуғ жасорат, тенгсиз бир қаҳрамонлик деб ҳисоблайман. Шунинг учун ҳам бутун юртимиз бу фидойи инсоннинг ана шу буюк хизматини эътироф этади ва юксак қадрлайди.

Президентимизга хос ажойиб фазилатлар — беқиёс фидойилик, чинакам қаҳрамонлик ва довюраклик, юксак ақл-заковат, улкан жисмоний ҳамда маънавий салоҳият Ислом Каримовнинг давлат раҳбари сифатидаги бутун фаолиятида яққол намоён бўлиб бораётгани мустақиллик йилларида амалга оширилган буюк бунёдкорлик ишлари мисолида, ёрқин ҳаётий лавҳаларда акс эттирилган.

Асарда Юртбошимизнинг кенг қамровли фаолиятига доир суратлар берилган.

Китоб Республика ҳуқуқий маърифат маркази томонидан тайёрланаётган "Давлат ва миллат рамзлари" туркумидаги рисолаларнинг илк намунаси бўлиб, у "Президент" деб номланади.

Китоб "Шарқ" нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонасида чоп этилган.

(ЎзА).

«Хоуп» — умид дегани

«Хоуп» халқаро ташкилоти АҚШ халқаро ривожланиш агентлиги томонидан молиялаштирилади. Ҳозирда у 28 давлатда фаолият кўрсатмоқда. Ташкилотнинг асосий мақсади инсонпарварлик ёрдами кўрсатишдир.

«Хоуп» дастури 5 йилга мўлжалланган бўлиб, оналар ва болалар соғлиғини сақлаш, улар ўртасидаги ўлимни камайтиришга хизмат қилади.

Қашқадарёда ана шу дастур асосида «Хоуп»нинг филиали иш бошлади. 20-21 январь кунлари Қарши шаҳрида ушбу дастур бўйича вилоятда амалга оширилажак ишлар юзасидан семинар бўлиб ўтди.

Н.РАВШАНОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Халқимизда яқинларига, биродарларига бош кийим совға қилиш одати бор. Бунда маълум ҳикмат, эзгу тилак мужассам. Яъни, бу азиз бошингиз омон бўлсин, деганидир.

"Бош кийимлар" ёпиқ турдаги ҳиссадорлик жамияти ишчи-хизматчилари ҳам ана шундай эзгу ният билан меҳнат қиладилар. Пойтахтимиздаги илғор жамоалар сирасига кирувчи ушбу корхонада, асосан, ташаббускор ёшлар меҳнат қилишади. Назокат Файзиева (суратда) ана шундай илғор ёшлардан бири. Унинг мазкур корхонада ишлаётганига ҳам бир неча йил бўлди. Ишни шогирдликдан бошлаган қўли гул чевар бугунги кунда ўнлаб ёшларга устоз.

— Биз илғор бўлсак, аввало, цехимиз, қолаверса, корхонамиз илғорлар қаторидан тушмайди, — дейди Назокат самимий табассум билан.

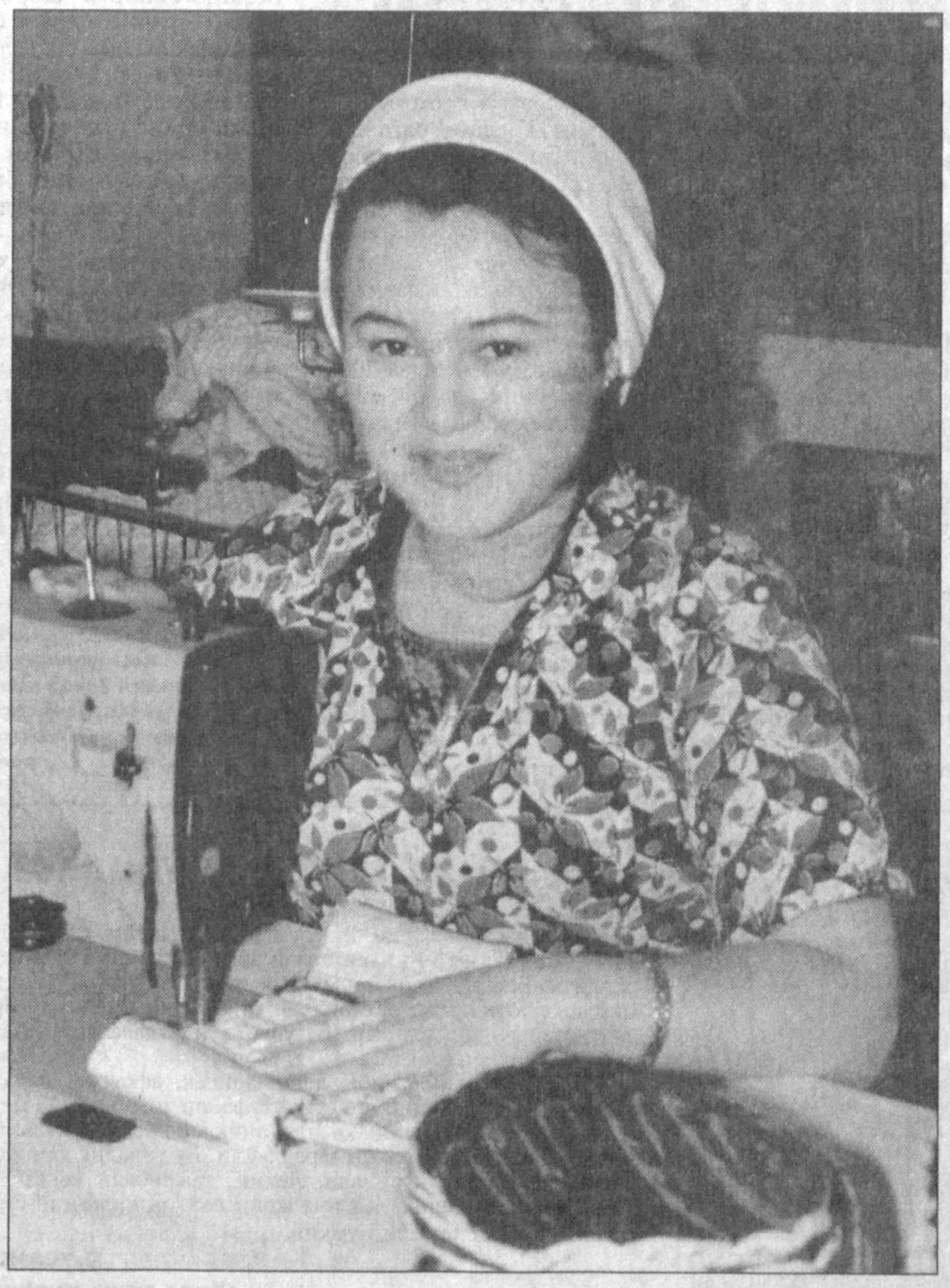

Нўъмонжон МУҲАММАДЖОНОВ олган сурат.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг
ФАРМОНИ

Р.С.Азимовни Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари — Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазири — Умумиқтисодиёт комплекси раҳбари этиб тайинлаш тўғрисида

Рустам Содиқович Азимов Ўзбекистон Республикаси Бош вазирининг ўринбосари — Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазири — Умумиқтисодиёт комплекси раҳбари этиб тайинлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2003 йил 22 январь.

ЮРТИМИЗДА ХИТОЙ САРМОЯСИ КЎПАЯДИ

Тошкентдаги Халқаро бизнес-марказда Ўзбекистон-Хитой савдо-иқтисодий алоқаларини ривожлантириш истиқболларига бағишланган семинар бўлиб ўтди. Унда мамлакатимизнинг қатор идора ва муассасалар мутасаддилари, ишбилармонлар, Хитойнинг Шинжон-Уйғур мухтор вилояти халқ ҳукумати раисининг ўринбосари Эркин Эмирбоки ҳамда хитойлик фирма ва компаниялар вакиллари қатнашди.

Семинарда сўзга чиққанлар Ўзбекистон-Хитой алоқалари кўплаб соҳаларда жадал ривожланиб бораётганини таъкидлади. Жумладан, савдо-иқтисодиёт, маданият каби жабҳаларда салмоқли натижаларга эришилмоқда.

Анжуманда ўтган йиллар мобайнида Ўзбекистон билан Хитой ўртасидаги иқтисодий алоқалар натижалари сарҳисоб қилиниб, келажакда алоҳида эътибор қаратилиши лозим бўлган соҳалар борасида фикр алмашилди. Хитой делегацияси мамлакатимиз фирма ва компаниялари билан ҳамкорликни ривожлантиришга оид таклифларини тақдим этди. Асосан Шинжон-Уйғур мухтор вилоятида фаолият юритаётган компанияларнинг сармоя режаларидан иборат бу таклифлар мамлакатимизда янги қўшма корхоналар тузишни назарда тутади. Хитойлик ишбилармонлар нефть ва газ қазиб чиқариш, йўлсозлик, қишлоқ хўжалиги, алоқа, озиқ-овқат, автомобилсозлик, дори-дармон ишлаб чиқариш, кимё саноати ва шу каби соҳаларга сармоя киритишни режалаштирмоқда.

Дастлабки ҳисоб-китобларга қараганда, Ўзбекистон иқтисодиётига киритилиши мумкин бўлган сармоя ҳажми бир неча ўн миллион АҚШ долларини ташкил этиши мумкин. Семинарда мазкур режаларни рўёбга чиқариш юзасидан атрофлича фикр алмашилди.

(ЎзА).

Дастлабки гуруҳ ҳаж сафарига жўнаб кетди

Ислом динида иқтисодий жиҳатдан қодир ва соғлом мусулмонларга ҳаж қилиш фарз ҳисобланади. Бу йил мамлакатимиздан тўрт минг нафарга яқин юртдошимиз муборак ҳаж амалларини сидқидилдан адо этиш учун муқаддас зиёратга йўл олади. Муборак ҳаж зиёратига борувчиларга ёрдам кўрсатиш бўйича барча чора-тадбирлар Вазирлар Маҳкамасининг тегишли қарори асосида ташкил этилиб, бу борадаги ишлар ниҳоясига етказилди.

Ҳаж сафарига отланган дастлабки бир гуруҳ ҳамюртларимиз эрта тонгда пойтахтимиздаги "Новза" масжидида тўпланишди. Бу ерда уларга зарур маълумотлар берилиб, ҳаж ибодатини амалга ошириш борасидаги тартиб-қоидалар яна бир бор тушунтирилди. Шундан сўнг улар Тошкент аэропортидан Саудия Арабистони подшоҳлигига жўнаб кетди.

Олим НОРБЕКОВ,
ЎзА мухбири.

ЎЗБЕКИСТОННИНГ ЭНГ КАТТА БОЙЛИГИ — ЁШЛАРИ

Мамлакатимиз ҳаётида кечаётган тарихий янгиланишларни жаҳоннинг етакчи сиёсатчилари, иқтисодчилари, ижтимоий ва маданий соҳалар мутахассислари синчковлик билан кузатиб бормоқда. Зеро, Марказий Осиёнинг марказий давлати ҳисобланган Ўзбекистоннинг эртанги куни уларни бефарқ қолдирмаяпти. Жумладан, таълим-тарбия тизимидаги ислоҳотлар кўлами ва аҳамияти нафақат юртдошларимиз орасида, балки хорижий мамлакатларда ҳам катта қизиқишга сабаб бўлмоқда.

Франция Республикасининг мамлакатимиздаги Фавқулодда ва мухтор элчиси Жак-Андре КОСТИЙ жаноблари бу борадаги мулоҳазаларини қуйидагича баён этди:

— Франция билан Ўзбекистоннинг таълим соҳасидаги ҳамкорлиги ҳақида суҳбатлашишни таклиф этганингиздан мамнунман.

Ўзбекистоннинг иқтисодий ривожланган давлатга айланиши учун имкониятлари жуда кўп: қишлоқ хўжалиги, улкан табиий бойликлар, сайёҳлик ва ҳоказо. Бироқ, мен шунга аминманки, Ўзбекистоннинг энг катта салоҳияти ва бойлиги — унинг ёшларидир. Мамлакатингизнинг аҳолисининг 10 миллиондан ортиғини 15 ёшгача бўлган йигит-қизлар ташкил этади. Бу келажак учун катта кучдир. Ўзбекистоннинг эртанги куни айнан ёшлар қўлида эканлиги ва улар ўз юртини ривожланган замонавий давлатга айлантириши эса инкор этиб бўлмас ҳақиқат.

Шу боис Ўзбекистон ҳукумати таълим тизими ва касбий тайёргарликка катта эътибор қаратмоқда. Бу масаладан мен яхши хабардорман, чунки университетларингизга кўп бораман, вилоятларга сафарларим чоғида одамлар билан кўп мулоқотда бўламан.

Тошкент шаҳри ва вилоятлардаги университетлар замон талабларига тўла жавоб беради. Касб-ҳунар коллежлари эса Ўзбекистон ҳукуматининг йирик қурилиш объектларидан бўлиб, мамлакатнинг ривожланиши учун муҳим омиллардан биридир. Бу жуда нуфузли дастур. Мен Ўзбекистон бўйлаб кўп юраман, адашмасам, рафиқам билан машинамда 40 минг километрча йўл юриб қўйдик. Ҳар бир шаҳарда касб-ҳунар коллежлари учун замонавий бинолар бунёд этилганини кўрдим. Уларнинг кўпида бўлдим. Наманагандаги ҳамширалар коллежи менда, айниқса, ёрқин таассурот қолдирди. Бу ерда француз тили тўгараги ҳам бор экан. Умид қиламанки, бошқа коллежларда ҳам француз тили ўқитилади.

Мамлакатларимиз ўртасидаги икки томонлама алоқаларда ҳам таълим Ўзбекистон ҳукумати учун устувор аҳамиятга молик соҳадир. Бу соҳа Франция учун ҳам устувор ҳисобланади.

Биз ўзбек йигит-қизларидан имкон қадар кўпроқ Франция университетларига юбориш тарафдоримиз, ҳозир уларнинг сони элликдан ошади.

Эшитишимча, Францияда ўқиётган хорижий талабалар орасида энг одоблиси ва хушмуомаласи ўзбек йигит-қизлари экан. Буни менга Тулуза университетида айтишди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг Иқтидорли ёшларнинг чет элда таълим олишини қўллаб-қувватлаш "Умид" жамғармаси томонидан амалга оширилаётган дастурни алоҳида қайд этмоқчиман. Бу ҳам Ўзбекистон ҳукуматининг ёшларни турли соҳалар бўйича ривожланган хорижий мамлакатларда ўқитишга қаратаётган эътиборидан далолатдир.

Ўз навбатида, элчихонамиз ҳам Франция ва Ўзбекистон университетлари ўртасидаги ҳамкорликни янада ривожлантиришга ҳаракат қилмоқда. Париж, Тулуза, Лион, Экс/Марсел университетлари билан Тошкент, Самарқанд, Бухоро университетлари ўртасида кўплаб шартномалар имзоланган.

Икки йил аввал мамлакатингиз Президенти қабулида бўлганимда, Ислом Каримов жаноблари мендан Ўзбекистонда француз тилини ўқитиш масаласига алоҳида эътибор беришимни ва имкон қадар қўллаб-қувватлашимни таъкидлади. Зеро, юртингизда 450 минг нафар ёш менинг она тилимни ўрганмоқда.

Ж.Костий жанобларининг таъкидлашича, элчихона бу борада жадал ишламоқда. Бунга кўплаб мисоллар келтириш мумкин. Жумладан, ўтган йили Тошкентда Виктор Гюго номидаги Франция маданият маркази очилди. Самарқандда Алльянс Франсез ўз фаоллигини оширмоқда. Тошкент, Самарқанд ва Бухорога Франциядан ўқитувчилар келган. Шунингдек, франциялик ҳамкорлар юртимиздаги таълим муассасаларига турли педагогик материаллар туҳфа этди. Улар француз тили дарсликлари яратишда, университетларимизда француз тили бўйича малака ошириш семинарлари уюштиришда фаол иштирок этмоқдалар. Ўзбекистонлик ўқитувчилар Францияда малака ошириши учун кенг имкониятлар яратилмоқда.

(ЎзА).

Ўзимизда ишлаб чиқарилган

Фарғонадаги «Ўзсаламан» қўшма корхонаси маҳсулотлари харидорларга манзур бўлмоқда

— Бугунги кунда бозор иқтисодиёти талабларидан келиб чиқиб, мамлакатимиз ички бозорини ўзимизда ишлаб чиқарилган харидоргир моллар билан тўлдириш мақсадида бошланган ҳаракатни қўллаб-қувватлаймиз, — дейди корхона бош директори Қодиржон Солиев. — Чунки юртимизга сифатсиз товарларни ноқонуний йўллар билан олиб кириш биринчи навбатда пойабзал саноатимиз ривожига болта урди, бозоримизни касод ёқасига олиб келди. Одамнинг табиати қизиқ-да. У маҳсулотнинг сифати, пухта-пишиқлигига эмас, балки ташқи кўринишига қараб харидор бўлади. Хитой ва бизга қўшни мамлакатларда маҳаллий косиблар томонидан тикилган усти ялтироқ, ички қалтироқ оёқ кийимлари бозорларимизда тўлиб кетгач, ўз-ўзидан корхонамизнинг жаҳон андозалари даражасида пишиқ-пухта тайёрланган маҳсулотларини ҳам бир четга суриб қўйди.

Аслида «Ўзсаламан» нафақат Фарғона вилоятида, балки мамлакатимизда биринчилардан бўлиб ташкил этилган қўшма корхоналардан бири ҳисобланади. Бугунги кунда ҳам, хомашё таъминотидаги айрим муаммоларга қарамай, у бир маромда ишлаб турибди. Тўғри, корхонанинг маҳсулоти Европа стандартлари даражасида бўлганлиги учун, унинг нархи бироз қиммат. Лекин уни икки-уч йил бемалол кийиш мумкин. Бу фикрни ҳатто хорижий харидорларимиз — россиялик, қозоғистонлик, қирғизистонлик, Афғонистоннинг Мозори-Шариф шаҳридан ташриф буюрган мижозлар ҳам ботбот такрорлашяпти.

Шундай бўлса-да, юқорида айтилганидек, бозорларимизда «хитойча» пойабзалларнинг кўпайиб, «Ўзсаламан» маҳсулотларига талаб анча камайганлиги учун, менежерларимиз ташқаридан харидор ахтаришга мажбур бўлди. Жумладан, сўнгги икки йил мобайнида Москвада «Ўзсаламан» — Москва», Новосибирскда «Ёрмозор», Омск шаҳрида «Ўзсаламан»-Сибирь», Бишкекда «Интеробувь» деб номланган савдо уйлари ташкил қилинди. Яқинда Москвадаги савдо уйидан 150 минг АҚШ доллари миқдоридаги 4,5 минг жуфт эркаклар пойабзалига буюртма олинди. Омскдаги савдо уйи ҳам шу йилнинг дастлабки ярим йилида 5 минг жуфт пойабзал жўнатиш ҳақида буюртма берди. Албатта, буларнинг барчаси дунё пойабзал бозорида «Ўзсаламан»нинг обрў-эътибори ортиб бораётганлигини кўрсатади.

Шу билан бирга, биз ички бозоримизни ўз маҳсулотларимиз билан тўлдириш, республика истеъмолчиларининг ишончини қозониш мақсадида махсус тадбирлар дастурини ишлаб чиқдик. Бу дастур талабларига мувофиқ, айни кунларда қўшма корхонанинг савдо уйлари, доимий ярмаркалари, пойабзал дўконлари мамлакатимизнинг деярли барча вилоятларида фаолият кўрсатаяпти. Масалан, Хоразмнинг машҳур «Ҳазорасп» бозоридаги савдо дўконида ўтган йили 22 миллион сўмлик маҳсулотимиз сотилган бўлса, «Хонқа» бозорида 10 миллион сўмлик «Ўзсаламан» пойабзаллари харидорлар томонидан харид қилинди. Айниқса, қўшма корхонанинг Қорақалпоғистон Республикаси Элликқалъа тумани билан борди-келдиси янада фаоллашиб боряпти. Бултур ушбу туманда ташкил қилинган савдо уйида 30 миллион сўмлик пойабзал ўз эгасини топди.

(Давоми 2-бетда).

Арзон молнинг оши татимас

Вақт силсиласи ила синалган, барча ривожланган давлатларга хос бўлган мазкур ҳақиқат бугунги кунда ҳар қачонгидан ҳам долзарброқ аҳамият касб этмоқда

Оғир вазиятлардан енгил чиқишда ўз манфаатларига мос бўлган самарали йўлларни излаш иштиёқи фақаттина инсон табиатига хосдир.

Қиёсий таҳлил ва далилларни таққослаш шуни кўрсатадики, масалан, ҳар бир мамлакат ўз иқтисодий моделини яратишда миллий хусусиятларини, вақт ва макон ўлчамидаги вазиятни ҳисобга олган ҳолда ўзига хос йўлни танлайди.

Шу маънода, мамлакатимиз ўзининг бугунги кунда "ўзбек модели" дея эътироф этилган замонавий бозор муносабатларининг шаклланишига доир ўзига хос амаллари билан жаҳон иқтисодиёти ҳамжамияти сафига кириб борди.

Шу билан бирга ҳамюртларимизнинг, аниқроқ қилиб айтганда, эркин бозор муносабатлари шароитида катта тажрибага эга бўлмаган тадбиркорларимиз ва истеъмолчиларимизнинг турли хил иқтисодий макр-ҳийлаларнинг қурбони бўлиб қолаётганига бефарқ қараб туролмаймиз.

Шундай экан, мамлакатимизга контрабанда йўли билан кириб келаётган маҳсулотлар ва унинг атрофида вужудга келган вазиятга яна бир бор эътибор қаратиш мақсадга мувофиқ бўлур эди.

Аввало, миллий хусусиятлар тўғрисида.

Қатор ижобий хислат ва фазилатлар сирасида, шу жумладан, савдо билан шуғулланиш халқимизнинг қон-қонига сингиб кетгани сир эмас.

Ҳа, ўзбеклар савдода моҳирдирлар, муҳими эса, улар савдони ардоқлашади. Бу аксарият ҳамюртларимизнинг яшаш тарзи, ҳаётининг ажралмас қисми бўлиб қолган.

Юртимизда "савдо" тушунчасининг тарихи қадим замонларга бориб тақалиши ҳақида гапириб ўтиришга ҳожат бўлмаса керак.

Тарих саҳифаларини очишдан аввал шуни эслаш лозим бўладики, яқин-яқинларгача мамлакатимиз вакилларини музей ва кўргазма залларидан кўра, дўкон ва бозорларда кўпроқ учратиш мумкин эди.

Мамлакатимиз жаҳон ҳамжамиятининг тенг ҳуқуқли аъзоси бўлган бугунги кунда ҳамюртларимиз имкониятлари мисли кўрилмаган даражада кенгайди.

Аммо халқаро иқтисодий маконнинг ўзига хос сув ости оқимлари мавжуд. Мазкур омилларга қарши курашнинг энг мақбул йўли бир ёқадан бош чиқариб иш тутишдир, чунки замонавий иқтисодиёт ўзининг қатъий белгилаб қўйилган қонуниятлари, керак бўлса, тартиб ва қоидалари асосида фаолият кўрсатади.

Шу сабабдан ҳам дунёдаги ҳеч бир мамлакат тўппа-тўғри маънода иқтисодий кўпорувчилик деб баҳоланадиган контрабанда маҳсулотлари тўғрисида гапирмаган ҳолда, бозорларини паст сифатли, одамлар саломатлигига зарар етказувчи маҳсулотлар билан тўлдирилишига бефарқ қараб тура олмайди.

(Давоми 2-бетда).

ЖУМА сонида ўқинг:

- *— Ўқитувчиларни аттестациядан ўтказиш нега тўхтатиб қўйилди. Бу тадбир яна ўтказиладими? Сиз республика халқ таълими вазири билан ўтказилган «Бевосита мулоқот»да бунга жавоб топасиз.*
- *Ҳамид Сулаймон ва ўзбек маданияти.*
- *— Озода Нурсаидова қани десам, ана дейди уялмай магнитафонини кўрсатиб.*
- *«Сувни кимлар лойқалатаяпти?» фельетон ўрнида.*

Кичик ва ўрта бизнес

Палата — тадбиркорлар таянчи

Мамлакатимиз Президенти Олий Мажлиснинг IX сессиясида кичик ҳамда ўрта бизнесни қўллаб-қувватлаш, тадбиркорларга ҳар томонлама таянч бўлиш тараққиётимизни тезлаштириш омилларидан бири эканлигини алоҳида таъкидлаб ўтди. Яширишнинг ҳожати йўқ, Қорақалпоғистонда кичик ва ўрта бизнес, иқтисодиётга хориж сармояларини жалб этиш, хусусий тадбиркорлар ва фермерлар фаолиятини ташкил этиш борасида муаммолар оз эмас. Кўзланган марраларни эгаллаш учун ҳали анча тер тўкиш, кенг кўламдаги тадбирлар мажмуини амалга ошириш талаб этилади.

Айни чоғда қорақалпоғистонлик тадбиркорлар аллақачон ўз йўналишлари доирасида ташаббусни қўлларига олиб, муайян даражада рағбат кўрган ҳолда дастлабки натижаларга эришмоқдалар. Бу борада Палатамиз уларга баҳоли қудрат мадад бераяпти.

Биз ишни Қорақалпоғистонда кичик ва ўрта бизнес билан шуғулланувчи барча ишбилармон ҳамда тадбиркорлар ўртасида очиқ мулоқотлар, «Давра суҳбатлари» уюштиришдан бошлаган эдик. Ана шу тадбирлар жараёнида уларнинг мулоҳазалари, фикрлари, муаммолари, таклифлари, тавсиялари, зарур ҳолларда шикоятларини батафсил муҳокама қилдик. Энг қувончлиси шу бўлдики, Қорақалпоғистон Республикаси Жўқорғи Кенгеси Раисининг ўзи бир неча марта ишбилармон ва тадбиркорлар билан тўғридан-тўғри учрашди. Бу учрашувлардан сўнг кичик ва ўрта бизнес йўлидаги бир қатор тўсиқ ва ғовлар олиб ташланди. Жумладан, тадбиркорлик тузилмаларини рўйхатга олиш тартиби соддалаштирилди, ҳокимликлар ҳузурида ушбу масала билан шуғулланадиган бўлимлар очилди. Буларнинг ҳаммаси ўз навбатида кичик ва ўрта бизнес ривожига кенг йўл очиб берди.

Айниқса, мамлакат миқёсида кичик ва ўрта бизнесни 2002-2003 йилларда ривожлантириш Дастури қабул қилинганидан сўнг фаолиятимизда сезиларли ўзгаришлар юз берди. Муҳтарам Президентимизнинг Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилояти ишбилармонлари учун имтиёзлар белгилаб берган Фармонидан кейин ишимизнинг мазмуни янада теранлашди. Хусусан, Дастурга биноан, 2002 йилда Қорақалпоғистонда 1610 та кичик ва ўрта бизнес субъекти ташкил этилиши белгиланган бўлса, амалда бу кўрсаткич 2669 тага етди. Улардан 2428 таси микрофирма, 203 таси кичик, 38 таси ўрта корхона ҳисобланади. Ана шу субъектлар қаторида 951 та фермер ва 322 та деҳқон хўжалиги ҳам бор.

Шундай қилиб, 2003 йилнинг 1 январь ҳолатига кўра, Қорақалпоғистон Республикасида кичик ва ўрта бизнес субъектлари сони 12073 тани ташкил қилди. Бу 2001 йилдагига қараганда 18 фоиз кўп, демакдир. Биз кичик ва ўрта бизнес субъектлари сонини кўпайтириш билан бирга, уларнинг тўлақонли фаолият кўрсатиши, бозор муносабатларида фаол иштирок этиши, кўпроқ рақобатбардош маҳсулот ишлаб чиқариши, хорижга экспорт қилиши, нақд валюта тушумига ўз ҳиссасини қўшишига кўмаклашаяпмиз. Ҳар бир хўжалик юритувчи субъектнинг аҳолини меҳнат билан банд қилиш жараёнида фаолроқ қатнашишини рағбатлантираяпмиз. Натижада ўтган йили жойларда 16436 та янги иш ўрни (хусусий корхоналарни ҳам ҳисобга олганда) яратилди. Асосий эътибор эса қишлоқларга қаратилди.

Сармоя — тадбиркорнинг кенг кўламда иш олиб бориши, ўзи ва жамиятни бой қилишига кўмаклашувчи омил эканлиги ҳаммага маълум. Шу мақсадда 2001 йилда кичик ва ўрта бизнес субъектларига тижорат банклари томонидан 5,5 миллиард сўм кредит ажратилган бўлса, ўтган йил якунларига кўра, бу кўрсаткич 7,7 миллиард сўмдан ортди. Биргина «Бизнес-фонд» томонидан тадбиркорларга 416,3 миллион сўм берилди. Бу 2001 йилдагига нисбатан деярли икки баравар кўпдир. Маълумки, 2002 йил 16-17 май кунлари Элликқалъа туманида «Минитех-2002» кўргазмаси очилган эди. Мазкур тадбир ишбилармонларнинг ўзаро алоқаларини янада мустаҳкамлади. Негаки унда мамлакатимиз ишбилармонларидан 850 нафари қатнашиб, 41 миллион сўмлик шартнома ва 217 буюртмани имзоладилар. Ҳозиргача улардан бир қанчаси амалга оширилди.

Бундай кўргазмани шу йил февраль ойида Нукус шаҳрида ташкил этиш юзасидан ҳам иш олиб бораяпмиз. Бундан ташқари, тадбиркорларга шароит яратиб беришга эътибор бераяпмиз. 2002 йилда Қорақалпоғистон бўйича 85025,5 квадрат метрлик 102 та бинонинг бўш турганини аниқладик. Шундан 26 тасини кичик ва ўрта бизнес субъектларига олиб бердик.

Палата бундан буён ҳам кичик ҳамда ўрта бизнес субъектларининг ҳақиқий таянчи, қўллаб-қувватловчиси сифатида ўз фаолиятини янада такомиллаштириб, ишбилармонларнинг мустақил мамлакатимизни янада гуллаб-яшнатиш борасидаги эзгу ишларига қўл-қанот бўлаверади. Бунинг учун имкониятларимиз етарлидир.

К.АБДИЖАЛИЕВ,
Қорақалпоғистон Республикаси Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси раиси.

Арзон молнинг оши татимас

(Давоми. Боши 1-бетда).

Бошқача қилиб айтганда, қатор етакчи давлатлар иқтисодиётининг мустаҳкамлиги ва барқарорлиги уларнинг ўз ички бозорларини ташқи интервенциядан қанчалик ҳимоя қила олишларига боғлиқ.

Оддий мисол, кўпчилик газетхонлар, ёки уларнинг танишлари, ёру-биродарлари чет элларга чиқиш жараёнида зарур ҳужжатларни расмийлаштириш қанчалик мураккаб эканлигини синаб кўрган бўлишлари керак. АҚШ ёки Германия каби мамлакатлар давлат чегараларидан тегишли ҳужжатларда қайд қилинмаган маҳсулотларни олиб ўтишни ақлга сиғдириб бўлмайди. Бу замонавий бозор муносабатлари шароитида жорий этилган оддий бир тартиб холос.

Йўл-йўлакай шуни айтиш мумкинки, бугунги кунга келиб учинчи дунё мамлакатларида ишлаб чиқарилган маҳсулотлар бутун дунёни тўлдириб юборди.

Бундай қўлбола маҳсулотларнинг қаерда ва ким томонидан ишлаб чиқарилгани маълум эмас. Ҳеч қандай ҳужжат ва сифат белгиларига эга бўлмаган бундай маҳсулотлар етказаётган зиён-заҳмат учун ҳам ҳеч ким жавобгар эмас.

Бу "сара" маҳсулотлар талайгина мамлакатлар иқтисодиётига жиддий зарба бермоқда. Истеъмолга яроқсиз бўлган озиқ-овқат маҳсулотларининг инсон саломатлигига етказаётган зарари тўғрисида гапирмаса ҳам бўлади.

Ўзининг жуғрофий жойлашуви, аҳолининг менталитети ва бошқа кўплаб объектив сабабларга кўра айнан мана шу муаммоларга бизнинг республикамиз ҳам дуч келмоқда.

Уларнинг айримлари -"арзон сотиб олдингми, қимматроқ сот" сингари жўн усулдан фойдаланишмоқда.

Лекин уларнинг узоқни кўролмасликлари ва маккорликлари туфайли охир-оқибатда — яқинларимизнинг соғлиқлари, фаровонликлари, иқтисодий барқарорликларига путур етказмоқда.

Шунинг учун, мамлакатимизга бундай яроқсиз маҳсулотларнинг кириб келишига қарши тўсиқлар қўйилмоқда. Бироқ хорижий оммавий ахборот воситалари ушбу вазиятни ўзларича талқин қилишмоқда. Гўёки Ўзбекистон ва Қозоғистон ўртасидаги чегара ёпилганмиш, сингари турли бўҳтонлар тарқатмоқдалар.

Фурсатдан фойдаланиб шуни айтиб қўймоқчимизки, ўтмишда ҳам чегараларимиз ҳеч қачон ёпилмаган, худо хоҳласа, келажакда ҳам ёпилмайди.

Божхоналаримиз ўртасида амалда соддалаштирилган тартиб жорий этилган. Бу — тили, маънавияти, ва маданияти бир бўлган халқларимиз ўртасидаги яхши қўшничилик муносабатларини тасдиқлайди.

Яна сифатсиз маҳсулотлар муаммосига қайтсак. Шуни тан олиш керакки, кўрилган қатор чора-тадбирлар йўли билан биз ўз бозорларимизни улардан тозалаб олдик.

Бироқ, бу — ташқаридан келаётган кучли оқимни тўхтата олмади. Ушбу сифатсиз маҳсулотлар Ўзбекистоннинг чегара ҳудудларига тўплана бошланди.

Қўшниларимиз мени маъзур тутишсин-у, чегараларимиз яқинида ёмғирдан сўнг пайдо бўлган қўзиқоринлардек, уларни бозор деб аташга ҳам тилинг бормайдиган турли савдо шохобчалари пайдо бўлди.

У ерда на бир санитария-эпидемиологик шароитлар, на оддий савдо-сотиқ учун қулайликлар мавжуд. Фақатгина улар арзон нарх-наволари билан тадбиркорларимизни ўзларига жалб қилмоқдалар. Яна бир бор, билвосита ҳақиқатни исботлаб шуни айтиш мумкинки, яхши мол арзонга сотилмайди.

Бундай шароитда, табиий савол туғилади, вақти келганда ундан ўзи ҳам фойдаланишга тўғри келадиган ўз бозорини иқтисодий чиқиндилардан иборат оқава арикларига айлантириш шартмикан.

Лекин, ҳаммага маълум бўлганидек, ҳар ким ўз талабини ўзи ҳохлаган равишда қондиради.

Аммо, биз давлатлараро келишувлар мавжуд бўлган ва бошқа қонунлар ҳамда халқаро савдони замонавий шаклда олиб бориш қоидаларини ўзида мужассам этган ҳуқуқий давлатда яшамоқдамиз. Бу амалларга бўйсунишни ҳар бир фуқаро ўзининг бурчи ва маъсулияти деб билмоғи лозим.

Бундай шароитда, чегараларимиздан ноқонуний йўллар билан, шунингдек божхона назорати, кейинроқ солиқни четлаб ўтиб, ярамас матоҳларни олиб ўтишга интилаётган, шу билан бир қаторда ушбу муаммолар атрофида сунъий равишда носоғлом муҳит яратаётган тадбиркорларимиз билан муроса қилиб бўлмайди. Солиқ нима эканлигини ҳаммамиз яхши биламиз, бунга шарҳлар ортиқча.

Бироқ, тадбиркорларимиз томонидан давлат хазинасига тушаётган солиқларни англаб етмасликка ҳаққимиз йўқ. Бу солиқлар уларнинг ота-оналарига, фарзандларига нафақа, стипендиялар, медицина хизматлари сифатида қайтарилмоқда ва ҳ.к.

Ҳа, республикамизда ўз ички бозорини, миллий валютани ҳимоя қилиш, савдо даражасини ошириш, истеъмолчиларнинг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш бўйича режали ва кенг қамровли ишлар амалга оширилмоқда.

Чегараларимиз доимо очиқ бўлган, бундан кейин ҳам ҳалол, соғлом савдо-сотиқ учун очиқ бўлади.

Айнан шу боис мамлакатимиз, сизу биздан, биринчи навбатда тадбиркорларимиздан аввало ўзларига, кейин кетма-кет жамият ва давлатга катта фойда олиб келадиган амалий ҳаракатларни кутмоқда.

Шуҳрат ЯКУБОВ,
"Жаҳон" АА шарҳловчиси.

Замондошларимиз

ҚАТЪИЯТ

Ўзи шундай бўлади.

Ҳалокат ёқасидаги жамият жон талваса қилаётганда, тизгинидан бўшаган итдек ҳаракатларига эрк беради. 1988 йилдаям шундай бўлди. Қизил империя халқ манфаатлари, уларнинг асрлар давомида шаклланган анъана ва қадриятларини ошкора оёқ ости қилган кўйи Ўзбекистон вилоятлари таркибига ўзгартириш киритди. Навоий вилояти тугатилиб, Самарқанд вилоятига, Жиззах вилояти Сирдарё вилояти таркибига қўшиб юборилди. Олти йил муқаддам ташкил топиб, шаклланаётган Навоий вилоятида норозилик кайфияти вужудга келди. Бу ҳолатни берилган старт бирданига тўхтатилса, югурувчилар нафаси бўғзига тиқилиб қолганига менгзаш мумкин. Навоий вилоятининг фаол жамоатчилиги йиғилиб, вилоятни қайта тиклашнинг ижобий жиҳатларини, йўл-йўриқларини мулоҳазалаб, ҳисоб-китоб қилиб чиқди. Уни жойларда кенг аҳоли эътиборидан ўтказди. Аммо бу ишнинг Москвадаги ижодкорлари – ўзларининг косаси бут, ним косалилар билан қандай ишлари бор – ташаббускор гуруҳ талабига парво ҳам қилмади.

Фақат 1992 йилнинг бошида Президент Ислом Каримов Навоий вилоятининг қайта тикланганини эълон қилди. Ижтимоий-сиёсий жиҳатдан мушкул пайтда кечиктирмай эътибор қаратилиши лозим бўлган масалалардан бири вилоятнинг қайта тикланиши бўлди. Ҳудудда ўтказилган йиғилишда унинг беқиёс табиий ер усти ва ер ости бойликларини мамлакатимиз иқтисодий тараққиёти ва халқимиз фаровонлиги йўлида хизмат қилдириш истиқболлари тўғрисида гапирди. Йиғилишдан сўнг мамлакатимиз раҳбари ташаббускор гуруҳ аъзоларини бирма-бир қўл бериб, қутлади. Уларга ишонч билдириб, куч-қувват, сабр-бардош, қатъийлик тилади.

Ҳазрат Навоийда шундай мисралар бор:

«Улуғликка тўшалмас йўлинг, гар улуғлар тутмаса қўлинг».

Баъзан буюк кишиларнинг самимий қўл тутиб дийдорлашуви оддий кишилар тақдирида кескин ижобий бурилишлар ясаши мумкин экан. Ташаббус гуруҳининг энг ёши ҳисобланган Усмон Жумаев бир неча лаҳзалардаги мана шу самимий дийдорлашувдан шундай маъно, моҳият уқди. Бу қисқа учрашув унга бир умрга татигулик куч-қувват, илҳом берди. Бу ҳаётий ҳақиқатнинг яна бир жиҳати бор. Қуёш нурлари ҳам таркибида тириклик нишоналари бўлган тупроқни уйғота олади...

Эндигина Тошкент электротехника алоқа институтини битирган бу йигитдаги куч-ғайратни Навоий вилояти телевидение ва радиоэшиттириш қўмитаси раҳбарияти илғаб, уни муҳандисликка таклиф қилди. Тез орада ўз ташкилотчилиги, муомала маданияти билан Усмон бу ерда ўз ўрнини топди. Жамоа уни жамоа касаба уюшмаси раислигига сайлади.

1992 йилда у Навоий вилояти ижтимоий таъминот бошқармасида етакчи мутахассис сифатида ишлади. Мустақилликнинг илк оғир йиллари. Аҳолига ижтимоий ёрдамни тўғри ташкиллаштириш синовли йилларнинг муҳим вазифаси эди. Айнан ана шу соҳала вилоят миқёсида ушбу бошқармага Жумаевдай талабчан, изланувчан ташкилотчи инсон зарурати сезилди. У кейинчалик бошқарма бошлиғи лавозимида ишлаганида ҳам Президентимизнинг бозор муносабатларига ўтиш шароитида аҳолини ижтимоий муҳофаза қилишга йўналтирилган сиёсатини амалга ошириш учун астойдил енг шимарди. Қисқа давр мобайнида соҳанинг моддий-техникавий базасини мустаҳкамлашга қаратилган кенг кўламли ишлар бажарилди. Бошқарманинг барча қулайликларга эга маъмурий биноси, вилоят «Мурувват уйи» ногиронларни реабилитация қилиш маркази қурилиб, фойдаланишга топширилди. Қизилтепа ва Навоий туман ижтимоий таъминот бўлимларининг ходимлари янги замонавий биноларда ишлай бошладилар. Карманада «Қариялар уйи» қурилишига киришилди. Бошқарма тўлиқ компьютерлаштирилди. Бу янгиликлар хусусида, табиийки, сўз юритиладиган бўлди. 1999 йилда республика миқёсидаги «Энг яхши ижтимоий ёрдам ходими» кўрик-танлови Навоий шаҳрида ўтказилди. Бу танловнинг фахрий унвони ҳам Усмон Жумаевга муносиб кўрилди. Бу пайтга келиб, у Ўзбекистон Президенти ҳузуридаги Давлат ва жамият қурилиши академиясини битирган, Навоий Давлат кончилик институтини менежмент ихтисослиги бўйича ўқишни туғаллаш арафасида эди.

Вилоят ҳокимлигини ижтимоий жиҳатдан оғир аҳволга тушган «Навоий почтаси» акционерлик жамиятидаги аҳвол ташвишга солаётган эди. Корхонанинг қарзлари кўпайиб, бошқарув тизими издан чиққан эди. Шундай вазиятда Усмон Жумаев бу ерда бошқатдан ҳаммасини изга қўйиши, хулласи, «Навоий почтаси» жамиятининг нуфузини кўтариши лозим бўлди. Ишни хўжалик фаолиятини атрофлича таҳлил қилишдан бошлади. Хўжаликнинг энг оғриқли жойларига эътибор ва кучни кўпроқ йўналтирди. Молиявий аҳволни яхшилаш манбалари аниқланди. Ўшанда почта жўнатмалари вилоятга пойтахтдан Бухоро аэропорти орқали олиб келинарди. Маҳаллий аэропорт таъмирланишда эди. Бу эса жуда катта харажатларни талаб этарди. Янги раҳбар почта жўнатмаларини пойтахтдан автоуловда олиб келишни йўлга қўйди. Харажатларни ўн баробар қисқартирди. Имтиёзли кредит олиниб, корхона, унинг шаҳар ва туман тармоқлари компьютерлаштирилди. Фойдаланишга яроқсиз автомашиналар сотишга қўйилиб, бўш хоналар ижарага берилди. Натижада бир йилда «Навоий почтаси» корхонаси 30 миллион сўмлик қарзидан қутулиб, фойда кўриб ишлай бошлади. Олис чўл ҳудудларига ҳам почта ўз вақтида етказиб бериладиган бўлди. Охирги йил якуни бўйича умумий хўжалик фаолиятидан қарийб 300 миллион сўм даромад олиниши кутилмоқда. Усмон Жумаев интернет, электрон почта ва факслар билан жиҳозлашни босқичма-босқич вилоятнинг 110 та алоқа бўлимида амалга оширмоқчи.

Бугун эл-юрт равнақи йўлида ким бўлиб хизмат қилиш эмас, қандай хизмат қилиш муҳимдир. Бу эса мустақиллик даврида инсон омилига эътибор ортаётганидан нишонадир.

Мамлакат НОРМУРОДОВА,
«Халқ сўзи» мухбири.
Олим ХЎЖАЕВ,
журналист.

Майсалар гуркираб ўсмоқда

Сурхондарёда жорий йилда лалми ерларни ҳам қўшиб ҳисоблаганда, юз минг гектардан зиёд майдонда ғалла ўстириляпти. Бошоқли дондан мўл ҳосил олиш бўйича ўзига хос мактаб яратган воҳа деҳқонлари бу экинни биринчи озиқлантиришдан чиқардилар. Бугунги кунда далаларга маҳаллий ўғит чиқарилмоқда.

«Ҳар тўкисда бир айб», деганларидек, афсуски, пайкалларга чорва молларини чиқариш туфайли ҳозиргача 43 марта ғаллани пайҳон қилиш ҳолати аниқланди. Натижада бир гектарча майдондаги экин зарарланди. Бу унчалик ҳам катта йўқотиш эмасдек кўринади. Лекин, тажрибали кекса деҳқонларнинг айтишича, озгина жойи пайҳон қилинган бутун даладан барака кетиши мумкин.

О.УСАНОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Вазифалар белгилаб олинди

Ўзбекистон "Тасвирий ойина" ижодий уюшмасида 2002 йил якунлари ва жорий йилдаги вазифаларга бағишланган йиғилиш бўлиб ўтди.

Уюшма раиси И.Латипов бошқарган йиғилишда ҳисобот даврида уюшма мустақиллик йилларида қўлга киритган ютуқларимиз, халқимизнинг чинакам бунёдкорлик ишлари, миллий қадриятларимизни кенг оммага таъсирчан ва жозибадор шаклларда етказиш борасида муайян ишларни амалга оширгани қайд этилди. Мамлакатимизнинг ҳар бир вилоят, шаҳар, тумани ана шу мавзудаги плакат, панно ва шиорлар билан безатилди. Аҳоли гавжум жойларда юртимиздаги тинчлик ва барқарорлик, миллатлараро тотувликни асраб-авайлаш борасида амалга оширилаётган эзгу ишлар кўргазмали марказлари барпо этилаётир. "Қарияларни қадрлаш йили", "Конституция — бахтимиз пойдевори" ва бошқа кўплаб долзарб мавзуларда кўрик-танловлар ўтказилди.

Йиғилишда галдаги ишлар режаси кўриб чиқилди.

Назокат УСМОНОВА,
ЎзА мухбири.

Суратларда Ватан тимсоли

Пойтахтимиздаги "Локомотив" меҳмонхонасида "Ўзбекистон темир йўллари" акциядорлик компанияси ҳамда Ўзбекистон Бадиий академияси ҳамкорлигида "Муқаддас Ватан" мавзуидаги кўргазма очилди.

Мазкур кўргазмада иккинчи жаҳон уруши ва фронт орти қатнашчилари бўлган мусаввирларнинг бир неча асарлари намойиш этилмоқда.

Уларда ватан учун жон фидо қилганларнинг сиймолари, юртимизнинг муқаддас гўшалари, урф-одатлари ва қадриятлари акс этган.

"Туркистон-пресс".

Ўзимизда ишлаб чиқарилган

(Давоми. Боши 1-бетда).

Биласиз, Фарғонадан Элликқалъага пойабзал ташишнинг ўзи бўлмайди. Ўзига яраша транспорт харажатлари бор. Шу боис бу ерда «Ўзсаламан»нинг «Бусаламан» деб номланган шўъба корхонасини ташкил этиш ҳақида келишиб олинди. Ҳозир янги корхона учун ажратилган бино таъмирдан чиқарилди. Тез орада кредит масаласи ҳам ҳал қилинса, дастгоҳларни монтаж қилиш ишлари бошлаб юборилади.

«Ўзсаламан» тамғаси билан чиқарилаётган маҳсулотларни, шунингдек, мамлакатимизнинг жанубий дарвозаси — Термиз шаҳрида ҳам учратиш мумкин. Сурхондарёлик харидорларга пойабзалларни етказиб беришни «Ўзсаламан-сахий» фирмаси ўз зиммасига олган. Бу фирманинг ўтган йилги савдоси салкам 30 миллион сўмга етди. Ҳозирда шундай савдо фирмалари Андижон ва Наманган вилоятларида ҳам ишлаб турибди. Тошкент шаҳрининг «Хадра», «Чорсу» майдонлари, «Бешёғоч» мавзеидаги савдо дўконлари эса аллақачон истеъмолчиларнинг севимли масканларига айланиб қолган. Айни пайтда Қашқадарё ҳамда Сирдарё вилоятларида ҳам савдо дўконлари очиш юзасидан музокаралар олиб бориляпти.

Энди бевосита вилоятимизга тўхталсак, барча бозорлар, йирик савдо марказлари ва дўконларида «Ўзсаламан» маҳсулотлари мавжуд. Қўқон, Марғилон ва Фарғона шаҳарларидаги дўконларда эса харидорларнинг буюртмасига қараб оёқ кийимлари тайёрлаб бериш хизматлари ҳам йўлга қўйилган. Агар сизга бизнинг бирор-бир маҳсулотимиз маъқул келган бўлса, лекин у ишлаб чиқаришда ёки сотувда бўлмаса ҳам, бемалол буюртма беришингиз мумкин. Чунки жамоамиз истеъмолчилар олдидаги ўз бурчини чуқур англаган ҳолда ҳатто бир жуфт пойабзални тайёрлаб бериш учун бутун бир конвейерни тўхтатиб, буюртмани бажаришга тайёрдир. Қолаверса, корхонанинг истеъмолчилар олдидаги обрўйи ва лабзи ҳар қандай сарф-харажатдан, маҳсулот таннархидан афзал туради.

Қувонарлиси, секин-аста бўлса ҳам, истеъмолчилар қўшма корхонада тайёрланаётган маҳсулотларнинг пишиқ-пухталилигига тушуниб етаяптилар. Буни қуйидаги мисоллар ҳам англатиб турибди. Агар ўтган йили мамлакатимиз ички бозоридаги истеъмолчилар билан 467 миллион сўмлик маҳсулот етказиб бериш юзасидан шартномалар тузилган бўлса, бу йил буюртмачилар сони деярли тўрт баравар ошди. Ҳозир корхонанинг буюртмалар папкасида салкам 1 миллиард 700 миллион сўмлик маҳсулот етказиб бериш бўйича шартномалар йиғилган.

Яна бир янгилик шуки, қўшма корхонада маҳсулот таннархини арзонлаштириш учун маҳаллий хомашёдан оёқ кийимлари тайёрлашга алоҳида эътибор бериляпти. Биргина пойабзалга 60 дан зиёд турли-туман деталлар ишлатилишини кўпчилик билмаса керак. Корхона ташкил қилинган дастлабки йилларда 100 фоиз хомашё асосан Германиядан олиб келинарди. Бугунга келиб, хомашёнинг 85 фоизи ички ресурслар ҳисобига қондириляпти. Пойабзалнинг асосий маҳсулоти — хом тери-чармни эса, уч йилдирки, тўласинча вилоятдаги «Обидхон», Аҳмедов номли фирмалар ҳамда Андижондаги «Олтин дери» корхонаси етказиб беряпти.

Биз корхона ишлари билан танишаётганимизда, бош муҳандис хонасига Жиззахнинг Бахмал туманилик истеъмолчилар кириб қолди. Улар маҳсулотлар тури намойиш этиладиган кўргазма залини кўздан кечириб, қандай маҳсулотларга буюртма бермоқчи эканликларини айтиб келишди. Худди шу ернинг ўзида «Сангзор», «Мирзачўл» савдо-сотиқ фирмалари билан 5 миллион сўмлик маҳсулот етказиб бериш юзасидан шартнома имзоланди. Демак, энди Жиззахнинг пойабзал бозорларида ҳам «Ўзсаламан»да тайёрланган маҳсулотларнинг ҳукмрон бўлиши, шубҳасиз.

Набижон СОБИР,
«Халқ сўзи» мухбири.

Ҳиндистоннинг мустақиллик кунига бағишланди

Миллий матбуот марказида Ҳиндистон мустақиллигининг 54 йиллигига бағишланган матбуот анжумани бўлиб ўтди. Унда Ҳиндистоннинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва мухтор элчиси Шарат Сабхарвал жаноблари ва элчихона ходимлари иштирок этди.

Маълумки, Ҳиндистон 1947 йил 15 август куни колониал тузумдан озод бўлиб, ўз мустақиллигини қўлга киритади. Бироқ у 1950 йилнинг 26 январидан бошлаб, яъни ўз конституциясига эга бўлган кундан бошлаб республика мақомини олган.

Ўтган давр мобайнида Ҳиндистон турли соҳаларда кўплаб ютуқларга эришди. Мустақиллигининг илк дамларида озиқ-овқат танқислигини бошидан кечирган Ҳиндистон, бугунга келиб ҳам иқтисодий, ҳам сиёсий соҳада йирик мамлакатлар қаторига қўшилди.

Мамлакатимиз ва Ҳиндистон муносабатлари дўстлик, ўзаро ишонч ва кўп томонлама ҳамкорлик асосига қурилган.

Анжуманда сўзга чиққан элчи жаноблари шулар ҳақида гапирди. Сўнгра у оммавий ахборот воситалари ходимларининг саволларига жавоб қайтарди.

Б. ФАЙЗИЕВ.

Қаловини топсанг...

Гулистон шаҳрининг Мустақиллик кўчасида жойлашган супермаркет ўтган йили мижозларга атиги 200 миллион сўмлик маҳсулот сотган эди. Жорий йилнинг илк кунларидан бошлаб супермаркетда иш бутунлай қайтадан ташкил этилди. Харидорлар эҳтиёжи пухта ўрганиб чиқилди. Республиканинг қатор корхоналари билан шартномалар тузилди. «Сирдарёсавдо» ҳиссадорлик жамияти ўзининг маълум бир маблағини мана шу хайрли ишга сарфлади. Натижада, дўконда нафақат истеъмолчиларни тўла қаноатлантирадиган озиқ-овқат маҳсулотлари, балки болалар кийим-кечагидан тортиб то Хива гиламларигача бўлган юзлаб турдаги харидоргир маҳсулотлар сотила бошланди.

Натижа дарров кўзга ташланди. Янги йилнинг йигирма куни ичида харидорларга 80 миллион сўмдан кўпроқ савдо хизмати кўрсатилди. Эндиликда жамоа ҳар ойда аҳолига 200 миллион сўмлик маҳсулот сотишни ўз олдига мақсад қилиб қўйди.

А.ХОНИМҚУЛОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Дўстлик шартномаси

Халқаро иқтисодиёт ва дипломатия университетида Елисей шартномасининг қирқ йиллигига бағишланган йиғилиш бўлди. Франция ва Германия Федератив Республикаси ўртасида тузилган бу шартнома, 1963 йил 22 январда де Голь ва Конрад Аденауэр томонидан имзоланган эди. Ушбу шартнома нафақат икки мамлакат ярашишига, балки Европада тинчлик ўрнатилишига ҳам асос яратди.

Маросимда Франция Республикасининг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва мухтор элчиси Жак Адре Костий ҳамда Германиянинг Ўзбекистондаги муваққат ишлар вакили доктор Андреас Протанн сўзга чиқиб, Елисей шартномаси тарихига тўхталиб ўтишди. Шартнома икки мамлакат ўртасида мустаҳкам дўстликка пойдевор бўлганлигини таъкидлашди.

Анжуманда Ўзбекистон Республикаси ташқи ишлар вазири Абдулазиз Комилов сўзга чиқди.

Йиғилиш якунида «Сўғдиёна» ўзбек халқ асбоблари оркестри ижросида уч халқ – ўзбек, француз ва немис композиторлари асарлари янгради.

Зебинисо НАИМОВА.

Тиббиёт ходимлари — маҳаллаларда

«Соғлом авлод учун» жамғармаси Жиззах вилоят бўлимининг шаҳар-қишлоқларда уюштираётган тадбирларининг бу галгиси республика эндокринология илмий-текшириш институтининг олимлари билан ҳамкорликда ўтказилди.

Кўрик Зарбдор тумани маҳаллалари аҳли ҳамда ўқув юртлари ёшлари билан учрашган институт ходимлари киши организмида йод танқислиги, буқоқ касаллигининг олдини олиш, қандли диабет касаллигини бартараф этиш мавзуларида мулоқотлар ўтказишди. Маҳаллаларга истеъмолдаги туз таркибидаги йод миқдорини аниқлайдиган реактив индикаторлар топширилди.

Бундай учрашувлар Жиззах шаҳри маҳаллаларида ҳам бўлиб ўтди.

Б.САТТОРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

Ер қаъридан фойдаланувчига бошқа шахслар томонидан етказилган зарар Қонун ҳужжатларига мувофиқ қопланиши керак.

Конларнинг фойдали қазилмаларга бой участкалари танлаб ишлатилганлигида, шунингдек, кон ишдан чиқишига ёки ер қаъри участкасидан келгусида фойдаланиш имкониятини қисман ёки тўла истисно этадиган шароит яратилишига олиб келган бошқа ҳаракатларда (ҳаракатсизликда) айбдор ер қаъридан фойдаланувчининг фаолияти натижасида давлатга етказилган зарар қонун ҳужжатларига мувофиқ ер қаъридан фойдаланувчининг маблағлари ҳисобидан қопланиши керак.

V. ЯКУНЛОВЧИ ҚОИДАЛАР

49-модда. Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш, ундан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш устидан давлат назоратини амалга оширувчи органлар

Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш, ундан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш устидан давлат назорати маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, шунингдек, кончилик муносабатлари соҳасидаги махсус ваколатли давлат органлари томонидан қонун ҳужжатларида назарда тутилган тартибда амалга оширилади.

50-модда. Ер қаъридан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш устидан ишлаб чиқариш назорати

Ер қаъридан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш устидан ишлаб чиқариш назорати ер қаъридан фойдаланувчиларнинг геологик, маркшейдерлик ёки техник хизматлари томонидан амалга оширилади.

Геологик ва маркшейдерлик хизматлари тўғрисидаги намунавий низомлар Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланади.

51-модда. Низоларни ҳал қилиш

Кончилик муносабатлари соҳасидаги низолар қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда ҳал этилади.

52-модда. Ер ости бойликлари тўғрисидаги Қонун ҳужжатларини бузганлик учун жавобгарлик

Ер ости бойликлари тўғрисидаги қонун ҳужжатларини бузганликда айбдор шахслар белгиланган тартибда жавобгар бўладилар.

24

Ўзбекистон Республикасининг

ҚОНУНИ

ЕР ОСТИ БОЙЛИКЛАРИ ТЎҒРИСИДА

(янги таҳрири)

«Халқ сўзи» ва «Народное слово» газеталари

2003 йил

берилади.

Лицензия ўз эгасининг муайян чегарадаги ер қаъри участкасидан белгиланган муддат мобайнида фойдаланиш ҳуқуқини тасдиқлайди ҳамда ер қаъри участкаларидан фойдаланиш шартларини белгилайди.

Ер қаъридан фойдаланишнинг бир йўла бир неча турига лицензиялар берилишига йўл қўйилади.

Лицензия:

лицензия эгаси ҳақидаги маълумотларни;

ер қаъридан фойдаланиш билан боғлиқ ишлардан мўлжалланган мақсадни;

фойдаланишга берилаётган ер қаъри участкасининг дастлабки талаб кўрсаткичларини;

ер қаъридан фойдаланиш муддатлари ва ишларни бошлаш муддатларини;

ер қаъри участкасидан фойдаланиш шартларини ўз ичига олган бўлиши лозим.

Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш ишларини молиялаштирган юридик ва жисмоний шахслар ўзлари қидириб топган кондан фойдали қазилмаларни кавлаб олиш учун лицензия олишда мутлақ ҳуқуққа эга.

27-модда. Лицензияларни бериш

Лицензия юридик ёки жисмоний шахсга лицензия беришга ваколатли орган томонидан берилади.

Лицензияларни бериш очиқ ким ошди савдолари ёки юридик ва жисмоний шахсларнинг лицензия беришга ваколатли органлар билан тўғридан-тўғри музокаралари натижалари асосида ўттиз кун ичида амалга оширилади.

Агар ер қаъри участкасидан фойдаланиш ҳуқуқи юридик шахсларнинг юридик шахс мақомига эга бўлмаган бирлашмасига бериладиган бўлса, лицензия бундай бирлашманинг иштирокчиларидан бирига берилиб, унда мазкур иштирокчи шу бирлашма номидан иш юритаётганлиги, шунингдек, бирлашманинг бошқа барча иштирокчилари кўрсатилади.

Геологик жиҳатдан ўрганиш, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш, техноген минерал ҳосилалардан фойдаланиш, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини қуриш ва улардан фойдаланиш, алоҳида муҳофаза этиладиган геологик объектларни барпо этиш ҳамда нодир тош хомашёси намуналарини, палеонтологик қолдиқларни ва бошқа геологик коллекциябоп материалларни тўплаш учун лицензиялар Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси томонидан берилади, ушбу модданинг бешинчи ва олтинчи қисмларида кўрсатилган лицензиялар бундан мустасно.

Углеводород конларини аниқлаш ва қидириш ҳамда углеводородларни кавлаб олиш мақсадида геологик жиҳатдан ўрганиш, углеводородларни сақлаш учун ер ости ин-

12

шоотларини қуриш ва улардан фойдаланиш учун лицензияларни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан ваколат берилган орган беради.

Чиқиндиларни сақлаш ва кўмиб ташлаш мақсадида ер ости иншоотларини қуриш ва улардан фойдаланиш учун лицензиялар Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси томонидан тўғридан-тўғри музокаралар натижалари асосида берилади.

28-модда. Кон ажратмаси

Лицензияга мувофиқ ер қаъри фойдали қазилмаларни кавлаб олиш, техноген минерал ҳосилалардан фойдаланиш, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотлари қуриш ва улардан фойдаланиш, алоҳида муҳофаза этиладиган геологик объектлар барпо этиш учун майдони ва чуқурлиги чекланган участкалар кўринишида (бундан буён матнда кон ажратмаси деб юритилади) фойдаланишга берилади.

Кон ажратмаси чегараларида хўжалик фаолияти ва бошқа фаолият ер қаъри кимга берилган бўлса, фақат ўша фойдаланувчининг розилиги билан амалга оширилиши мумкин.

Кон ажратмалари Саноатда ва кончиликда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш агентлиги томонидан берилади.

Фойдали қазилмаларни тажриба-саноат йўсинида кавлаб олиш учун лицензияга мувофиқ бериладиган ер қаъри участкаларидан фойдаланишда кон ажратмаси талаб қилинмайди, углеводородларни тажриба-саноат йўсинида кавлаб олиш бундан мустасно.

Кон ажратмаларини бериш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

29-модда. Ер қаъри участкасидан фойдаланиш шартларини ўзгартириш

Ишлатилаётган конда фойдали қазилмаларнинг ёки қўшилиб чиқадиган фойдали компонентларнинг янги турлари борлиги ҳақида, шунингдек, фойдали қазилмаларнинг янги хоссалари ёки хусусиятлари ҳақида лицензия берилган пайтда маълум бўлмаган маълумотлар аниқланган тақдирда, лицензия берган орган геологик материалларни давлат экспертизасига юбориш ҳамда унинг натижалари асосида Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси ҳузуридаги Фойдали қазилмалар захиралари бўйича давлат комиссиясига фойдали қазилмаларнинг захираларини қайтадан тасдиқлаш юзасидан таклиф киритиш ҳуқуқига эга.

Лицензияни берган орган ер қаъри участкасидан фойдаланиш шартларига Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси ҳузуридаги Фойдали қазилмалар захиралари бўйича давлат комиссияси қарори асосида ўзгартишлар киритиши мумкин.

30-модда. Ер қаъри участкасидан фойдаланиш ҳуқуқидан

13

Қирқиш чизиғи

фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотлари қуйидаги ҳолларда тугатилиши ёки консервация қилиниши лозим:

ер қаъридан фойдаланиш муддати тугаганда;

ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқи тугатилганда;

фойдали қазилмаларнинг иқтисодий жиҳатдан рентабелли захиралари тўлиқ ишлатиб бўлинганда;

кон қазишмаларини, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини сув босиши ёки уларнинг вайрон бўлиши хавфи пайдо бўлиб, бунинг олдини олишнинг техникавий жиҳатдан иложи бўлмаганда ёки бундай қилиш иқтисодий жиҳатдан ўзини оқламаганда;

фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларидан фойдаланишга эҳтиёж қолмаганда.

Фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхоналарни ҳамда фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини тугатиш ёки консервация қилиш белгиланган тартибда тасдиқланган техник (технологик) лойиҳага мувофиқ амалга оширилади.

Фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхонани ёки унинг бир қисмини, шунингдек, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини тугатишда ёки консервация қилишда кон қазишмалари ва қудуқлар аҳолининг ҳаёти ва соғлиғи, атроф-муҳит хавфсизлигини таъминловчи ҳолатга келтирилиши керак. Фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхона ёки унинг бир қисми консервация қилинган тақдирда эса, бутун консервация вақтида коннинг, кон қазишмаларининг ва қудуқларнинг сақланиши ҳам таъминланмоғи лозим.

Фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхоналар ҳамда фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотлари тугатилган ёки консервация қилинган тақдирда, ер қаъридан фойдаланувчилар геологик, маркшейдерлик ҳужжатлари ва бошқа ҳужжатларни ишлар якунланган пайтдаги ҳолатга кўра тўлдиришлари ҳамда уларни сақлаш учун белгиланган тартибда топширишлари шарт.

Фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхоналарни ҳамда фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини тугатиш ёки консервация қилиш Саноатда ва кончиликда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш агентлиги ҳамда Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси билан келишилган ҳолда қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхоналарни ҳамда фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини тугатиш ёки консервация

22

Ўзбекистон Республикасининг

ҚОНУНИ

ЕР ОСТИ БОЙЛИКЛАРИ ТЎҒРИСИДА

(янги таҳрири)

I. УМУМИЙ ҚОИДАЛАР

1-модда. Ушбу Қонуннинг мақсади ва асосий вазифалари

Ушбу Қонуннинг мақсади ер ости бойликларига эгалик қилиш, улардан фойдаланиш ва уларни тасарруф этишда юзага келадиган муносабатларни (кончилик муносабатларини) тартибга солишдан иборат.

Ушбу Қонуннинг асосий вазифалари минерал хомашёга бўлган талабларни ҳамда бошқа эҳтиёжларни қондириш учун ер қаъридан оқилона, комплекс фойдаланилишини, ер қаъри, атроф-муҳит муҳофаза қилинишини, ер қаъридан фойдаланилаётганда ишларнинг бехатар олиб борилишини таъминлашдан, шунингдек, ер қаъридан фойдаланувчиларнинг ҳуқуқларини муҳофаза қилишдан, шахс, жамият ва давлатнинг манфаатларини ҳимоя қилишдан иборат.

2-модда. Асосий тушунчалар

Ушбу Қонунда қуйидаги асосий тушунчалар қўлланилади:

алоҳида муҳофаза этиладиган геологик объектлар – илмий ва ўқув полигонлари, геологик қўриқхоналар, табиат ёдгорликлари, ғорлар ҳамда илмий, тарихий, маданий, эстетик ва ўзга аҳамиятга молик бошқа ер ости бўшлиқлари;

ер қаъри – ер қобиғининг тупроқ қатламидан қуйида жойлашган, тупроқ қатлами бўлмаганда эса ер юзасидан ёки сув объектлари тубидан қуйида жойлашган, геологик жиҳатдан ўрганиш ва ўзлаштириш мумкин бўлган чуқурликкача ястанган қисми;

ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш – Ўзбекистон Республикаси ҳудудини минтақавий геологик жиҳатдан ўрганишни, фойдали қазилма конларини аниқлаш, чамалаш ва қидиришни, улардаги захираларнинг миқдори ва сифатини, уларнинг технологик хоссаларини ва иқтисодий аҳамиятини, шунингдек ер қаърининг бошқа хоссаларини белгилашни ўз ичига оладиган, ер қобиғи геологик тузилишининг ўзига хос хусусиятларини аниқлашга доир махсус тадқиқот ишлари мажмуи;

кенг тарқалган фойдали қазилмалар – табиий ҳолича

3

ришларни ўз вақтида аниқлаш, уларни баҳолаш, салбий жараёнларнинг олдини олиш ва оқибатларини бартараф этиш учун ўтказиладиган кузатувлар тизимидан иборат.

Ер қаъри мониторингини амалга ошириш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

III. ЕР ҚАЪРИДАН ФОЙДАЛАНИШ

19-модда. Ер қаъридан фойдаланиш турлари

Ер қаъри қуйидаги мақсадлар учун берилади:

геологик жиҳатдан ўрганиш;

фойдали қазилмаларни кавлаб олиш;

техноген минерал ҳосилалардан фойдаланиш;

фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини, шу жумладан нефть, газ, газ конденсати (бундан буён матнда углеводородлар деб юритилади), бошқа моддалар ва материалларни ер остида сақлаш иншоотларини қуриш ҳамда улардан фойдаланиш, чиқиндиларни сақлаш ва кўмиб ташлаш;

алоҳида муҳофаза этиладиган геологик объектларни барпо қилиш;

нодир тош хомашёси намуналарини, палеонтологик қолдиқларни ва бошқа геологик коллекциябоп материалларни тўплаш.

20-модда. Ер қаъридан фойдаланувчилар

Юридик ва жисмоний шахслар ер қаъридан фойдаланувчи бўлиши мумкин.

21-модда. Ер қаъридан фойдаланганлик учун ҳақ тўлаш

Ер қаъридан фойдаланиш пулликдир, қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

22-модда. Ер қаъридан фойдаланиш муддатлари

Ер қаъри муддатли (муваққат) ва муддатсиз фойдаланишга берилиши мумкин.

Ер қаъридан фойдаланиш муддатлари ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқи давлат рўйхатидан ўтказилган кундан эътиборан ҳисобланади.

23-модда. Ер қаъри участкаларидан муддатли фойдаланиш

Ер қаъри участкалари муддатли фойдаланишга:

геологик жиҳатдан ўрганиш учун – беш йилгача муддатга;

фойдали қазилмаларни кавлаб олиш ва техноген минерал ҳосилалардан фойдаланиш учун – фойдали қазилма конини ёки техноген минерал ҳосилаларни ишга солишнинг техник-иқтисодий асосларда белгиланган муддатига;

нодир тош хомашёси намуналарини, палеонтологик қолдиқларни ва бошқа геологик коллекциябоп материалларни тўплаш учун – икки йилгача муддатга берилади.

Ер қаъридан фойдаланувчи лицензияда белгиланган шартларни бажарган тақдирда ҳамда ер қаърини геологик

10

лар ва коммуникациялардан шартнома асосида фойдаланиш;

ер қаъри участкасидан фойдаланиш билан боғлиқ ишларнинг айрим турларини ёки мажмуини бажарувчиларни шартнома асосида жалб этиш;

минерал хомашёга ва уни қайта ишлаш маҳсулотларига бўлган конъюнктура ўзгарганлиги муносабати билан фойдали қазилмаларни кавлаб олиш иқтисодий жиҳатдан мақсадга номувофиқ бўлганда, шунингдек, лицензия берилгандагидан анча фарқ қилувчи ҳолатлар юзага келганда ер қаъри участкасидан фойдаланиш шартларини қайта кўриб чиқиш тўғрисида илтимосномa билан мурожаат этиш.

Ер қаъридан фойдаланувчилар Қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ҳуқуқларга ҳам эга бўлишлари мумкин.

33-модда. Ер қаъридан фойдаланувчиларнинг мажбуриятлари

Ер қаъридан фойдаланувчилар:

ер қаъри участкаси қайси мақсадда берилган бўлса, ундан шу мақсадда фойдаланиши;

ер қаъридан фойдаланиш ва минерал хомашёни қайта ишлаш билан боғлиқ ишларни олиб бориш технологияси нормалари ва қоидаларига риоя этиши;

кончилик ишларини ривожлантиришнинг техник лойиҳалари ва режаларидаги, шунингдек, углеводород конларини ишлатиш ва ободонлаштириш лойиҳаларидаги талабларга риоя этиши;

фойдали қазилма конларини ишлатиш, ер қаъридан фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган бошқа мақсадларда фойдаланиш жараёнида геологик, маркшейдерлик ва бошқа ҳужжатларни юритиши ҳамда уларнинг сақланишини таъминлаши;

чиқариб олинадиган ва ер қаърида қолдириладиган асосий фойдали қазилма ва у билан бирга жойлашган фойдали қазилмалар ҳамда қўшилиб чиқадиган компонентлар захиралари, шунингдек, минерал хомашёни ва техноген минерал ҳосилаларни қайта ишлаш маҳсулотлари миқдори ва сифати ҳисобини юритиши;

кавлаб олинаётганда қўшилиб чиқадиган, лекин вақтинча фойдаланилмаётган фойдали қазилмалар ва фойдали компонентларни сақлаши;

фойдали қазилмаларни кавлаб олиш ва минерал хом ашёни қайта ишлаш чоғида нобудгарчилик нормативларига риоя этилишини таъминлаши;

конларнинг фойдали қазилмаларга бой участкалари танлаб ишлатилишига йўл қўймаслиги;

асосий фойдали қазилма ва у билан бирга жойлашган фойдали қазилмалар ҳамда қўшилиб чиқадиган фойдали компонентлар захираларининг ҳолати ва ўзгариши тўғрисидаги маълумотларни, шунингдек, фойдали қазилма конлари, фойдали қазилмалар белгилари ва техноген минерал

15

Қирқиш чизиғи

Фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини қуриш ва улардан фойдаланиш учун ер қаъридан фойдаланиш белгиланган тартибда тасдиқланган техник лойиҳаларга мувофиқ амалга оширилади.

Фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларидан фойдаланишда чиқиндилар ва оқова сувлар зарарсизлантирилиши ёки белгиланган чегара доирасидан четга чиқмаслиги таъминланиши, шунингдек, уларнинг кон қазишмаларига, ер юзасига, атмосфера ҳавосига ва сув объектларига кириб боришининг олдини олишга қаратилган чора-тадбирлар кўрилиши керак.

40-модда. Ер қаъридан фойдаланиш билан боғлиқ ишлар бехатар олиб борилишини таъминлашнинг асосий талаблари

Ер қаъридан фойдаланиш билан боғлиқ ишлар бехатар олиб борилишини таъминлашнинг асосий талаблари қуйидагилардан иборат:

ишларни бажаришни махсус тайёргарлиги ва малакаси бўлган шахсларга, кончилик ишларига раҳбарлик қилишни эса – тегишли махсус маълумоти бўлган шахсларга ижозат этиш;

кончилик, бурғилаш ишларида ва бошқа ишларда банд бўлган шахсларни махсус кийим-бош, шахсий ва умумий ҳимоя воситалари билан таъминлаш;

хавфсизлик қоидалари талабларига, санитария нормалари ва қоидаларига ҳамда экологик нормативларга мос келадиган машиналар, асбоб-ускуна ва материалларни қўллаш;

портловчи моддалар ва портлатиш воситаларидан фойдаланиш, шунингдек, уларнинг ҳисобини юритиш, уларни сақлаш ва сарфлаш қоидаларига риоя этиш;

ишларнинг бир маромдаги технологик тизимини таъминлаш ва хавфли вазиятларни прогноз қилиш учун зарур бўлган геологик, маркшейдерлик ишлари, бошқа ишлар ҳамда кузатишлар мажмуини ўтказиш, аварияларни бартараф этишнинг техникавий ҳужжатлари ва режаларини ишларни бехатар олиб бориш зоналари чегараларини аниқлаштирувчи маълумотлар билан ўз вақтида тўлдириб бориш;

кон ҳавосининг ҳолатини, унинг таркибидаги кислород, зарарли ва портлаш хавфи бўлган газлар ҳамда чанглар миқдорини мунтазам назорат қилиб бориш.

Агар ер қаъридан фойдаланиш билан боғлиқ ишларнинг ҳолати одамларнинг ҳаёти ва соғлиғига хавф соладиган бўлса, бундай ишларни олиб бориш тақиқланади.

Ер қаъридан фойдаланиш билан боғлиқ ишларни бехатар олиб бориш учун шароитларни таъминлаш масъулияти шу ишларни бевосита амалга оширувчи ташкилотларнинг раҳбарлари зиммасида бўлади.

41-модда. Кончиликдаги қутқарув қисмлари ҳамда очиқ нефть ва газ фаввораларининг олдини олиш ҳамда уларни

20

ердан, сувдан (саноат аҳамиятига молик ер ости сувлари бундан мустасно), ўсимлик ва ҳайвонот дунёсидан, атмосфера ҳавосидан фойдаланиш ва уларни муҳофаза қилиш билан боғлиқ муносабатлар тегишли қонун ҳужжатлари билан тартибга солинади.

Агар Ўзбекистон Республикасининг халқаро шартномасида Ўзбекистон Республикасининг ер ости бойликлари тўғрисидаги қонун ҳужжатларида назарда тутилганидан бошқача қоидалар белгиланган бўлса, халқаро шартнома қоидалари қўлланилади.

4-модда. Ер ости бойликларига эгалик қилиш

Ер ости бойликлари Ўзбекистон Республикасининг мулки бўлиб, улардан оқилона фойдаланиш зарур ва улар давлат муҳофазасидадир.

5-модда. Ер ости бойликлари давлат фонди

Ер қаърининг фойдаланилаётган ва фойдаланилмаётган участкалари, шунингдек, техноген минерал ҳосилалар ер ости бойликлари давлат фондини ташкил этади.

6-модда. Кавлаб олинган фойдали қазилмаларга, техноген минерал ҳосилаларга бўлган мулк ҳуқуқи

Қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда кавлаб олинган фойдали қазилмалар давлат мулки, юридик ва жисмоний шахсларнинг мулки бўлиши мумкин.

Фойдали қазилмаларни кавлаб олиш ва минерал хом ашёни қайта ишлаш жараёнида юзага келган техноген минерал ҳосилаларга бўлган мулк ҳуқуқи ер қаъридан фойдаланувчида ер қаъри участкасидан фойдаланиш муддатига сақланиб қолади.

II. КОНЧИЛИК МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ДАВЛАТ ТОМОНИДАН ТАРТИБГА СОЛИНИШИ

7-модда. Кончилик муносабатлари соҳасидаги давлат бошқаруви

Кончилик муносабатлари соҳасидаги давлат бошқаруви Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси, маҳаллий давлат ҳокимияти органлари, шунингдек, махсус ваколатли давлат органлари томонидан амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси, Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси, Саноатда ва кончиликда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш агентлиги кончилик муносабатлари соҳасидаги махсус ваколатли давлат органлари ҳисобланади.

8-модда. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг кончилик муносабатлари соҳасидаги ваколатлари

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг ваколатларига қуйидагилар киради:

ер ости бойликлари давлат фондини тасарруф этиш;

5

Давлат реестридаги маълумотлар очиқ ким ошди савдолари шартларини тайёрлашда, шунингдек, ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқини тўғридан-тўғри музокаралар асосида беришда ҳисобга олиниши лозим.

Давлат реестрини юритиш тартиби ва уни юритувчи ваколатли давлат органи Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

14-модда. Фойдали қазилма конлари, фойдали қазилма белгилари ва техноген минерал ҳосилалар давлат кадастри

Фойдали қазилма конлари, фойдали қазилма белгилари ва техноген минерал ҳосилалар давлат кадастри ҳар бир кон бўйича асосий фойдали қазилма ва у билан бирга жойлашган фойдали қазилмалар ҳамда қўшилиб чиқадиган фойдали компонентлар захираларининг миқдор ва сифатини, конни ишга солишнинг кончилик-геологик, кончилик-техник, технологик, гидрогеологик ва бошқа шартларини ҳамда коннинг геологик-иқтисодий баҳоланишини тавсифловчи маълумотларни, шунингдек, ҳар бир фойдали қазилма белгисига оид маълумотларни ўз ичига олган бўлиши лозим.

Фойдали қазилма конлари, фойдали қазилма белгилари ва техноген минерал ҳосилалар давлат кадастри техноген минерал ҳосилалар бўйича ҳар бир тўплаб қўйилаётган объектдаги техноген минерал ҳосилаларнинг типи ёки турини, миқдор ва сифат кўрсаткичини ҳамда уларни сақлашнинг кончилик-техник шартларини тавсифловчи маълумотларни ўз ичига олган бўлиши лозим.

Фойдали қазилма конлари, фойдали қазилма белгилари ва техноген минерал ҳосилалар давлат кадастри Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси томонидан юритилади.

15-модда. Фойдали қазилмалар захиралари давлат баланси

Фойдали қазилмалар захиралари давлат баланси саноат аҳамиятига молик конлар бўйича ҳар бир турдаги фойдали қазилма захираларининг миқдори, сифати ва ўрганиб чиқилганлик даражаси тўғрисидаги, уларнинг қандай жойлашганлиги, саноат йўсинида қай даражада ўзлаштирилганлиги, қанча қазиб олинаётганлиги, қанча нобуд бўлаётганлиги ҳақидаги ҳамда саноатнинг қидириб топилган фойдали қазилмалар захиралари билан нечоғли таъминланганлиги тўғрисидаги маълумотларни ўз ичига олган бўлиши шарт.

Фойдали қазилмалар захиралари давлат баланси Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси томонидан юритилади.

16-модда. Фойдали қазилмалар захираларини тасдиқлаш ва геологик материалларнинг давлат экспертизаси

Фойдали қазилма конларининг захиралари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда тасдиқланганидан кейин-

8

даланиш ҳуқуқидан воз кечганда;

фойдаланишига ер қаъри участкаси берилган юридик шахс тугатилган ёки якка тадбиркорнинг фаолияти тугатилган тақдирда.

Ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқини чеклаш, тўхтатиб туриш ва тугатиш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

IV. ЕР ҚАЪРИДАН ОҚИЛОНА ФОЙДАЛАНИШ ВА УНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ

35-модда. Ер қаъридан оқилона фойдаланиш ва уни муҳофаза қилишнинг асосий талаблари

Ер қаъридан оқилона фойдаланиш ва уни муҳофаза қилишнинг асосий талаблари қуйидагилардан иборат:

ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш тўла-тўкис бўлишини ва ундан комплекс фойдаланилишини таъминлаш;

фойдали қазилмаларнинг ўзбошимчалик билан кавлаб олинишига ва улар жойлашган майдонларда иморат қурилишига йўл қўймаслик;

фойдали қазилмалар захираларининг давлат ҳисоби юритилишини амалга ошириш;

фойдали қазилмалар захираларини тасдиқлаш ва геологик материалларнинг давлат экспертизасини ўтказиш;

ер қаъридан асосий фойдали қазилма ва у билан бирга жойлашган фойдали қазилмалар ҳамда қўшилиб чиқадиган фойдали компонентларнинг иқтисодий жиҳатдан рентабелли захиралари мумкин қадар тўлиқ чиқариб олинишини таъминлаш;

фойдали қазилма конларини сув босишдан, сув чиқиб кетиб тўлиб қолишдан, ёнғиндан ҳамда фойдали қазилмалар сифатини ва конларнинг саноат кўламидаги аҳамиятини пасайтирувчи ёки уларни ишга солишни мураккаблаштирувчи бошқа омиллардан муҳофаза қилиш;

ер қаърида консервация қилиб қўйиладиган фойдали қазилмалар захираларининг, ер қаъридан фойдаланиш билан боғлиқ ишларни олиб боришда кон қазишмалари, қудуқлар ва ер ости иншоотларининг сақланишини таъминлаш;

углеводородлар ва уларни қайта ишлаш асосида ҳосил қилинган маҳсулотларни, бошқа моддалар ва материалларни ер остида сақлашда, чиқиндиларни сақлаш ва кўмишда, оқова сувларни чиқариб ташлашда ер қаъри ифлосланишининг олдини олиш;

фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхоналарни ва фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини тугатиш ва консервация қилишни белгиланган тартибда ўтказиш.

36-модда. Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганишга доир

17

Азиз муштарий! Сизга хушкайфият тилаган ҳолда газетамиз учун обуна давом этаётганлигини маълум қиламиз.

ўзга шахснинг фойдасига воз кечиш

Фойдали қазилмаларни кавлаб олиш, техноген минерал ҳосилалардан фойдаланиш учун лицензиянинг эгаси лицензияни берган орган билан келишувга биноан ер қаъри участкасидан фойдаланиш ҳуқуқидан (тўла ёки қисман) қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда бошқа шахс фойдасига, агар бу шахс лицензияда белгиланган шартларни бажариш мажбуриятини ўз зиммасига оладиган бўлса, воз кечиши мумкин.

31-модда. Ер қаъридан хўжалик ва рўзғор эҳтиёжлари учун фойдаланиш

Ер эгалари ва ердан фойдаланувчилар ўзларига берилган ер участкалари доирасида ўз хўжалик ва рўзғор эҳтиёжлари учун портлатиш ишларини қўлламаган ҳолда қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда захиралари фойдали қазилмалар захиралари давлат баланси ҳисобига олинмаган кенг тарқалган фойдали қазилмаларни кавлаб олишни ҳамда ер ости иншоотларини қуришни лицензия олмасдан амалга ошириш ҳуқуқига эга.

Ер эгалари ва ердан фойдаланувчилар томонидан қонун ҳужжатлари бузилган тақдирда кенг тарқалган фойдали қазилмаларни кавлаб олиш ва ер ости иншоотларини қуриш белгиланган тартибда тақиқланиши мумкин.

32-модда. Ер қаъридан фойдаланувчиларнинг ҳуқуқлари

Ер қаъридан фойдаланувчилар қуйидаги ҳуқуқларга эга:

ўз фаолияти натижаларидан, шу жумладан ер қаъри тўғрисида олинган геологик ва бошқа ахборотдан, шунингдек, кавлаб олинган фойдали қазилмалар ёки уларнинг лицензия шартларига кўра тасарруфларида бўладиган улушидан фойдаланиш;

агар лицензияда бошқача қоида белгиланган бўлмаса, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш ҳамда минерал хомашёни қайта ишлаш жараёнида олинган техноген минерал ҳосилалардан фойдаланиш;

ер қаъри участкаларидан фойдаланиш билан боғлиқ ишларни олиб бориш технологияси юзасидан қарор қабул қилиш;

техник лойиҳалар ва кончилик ишларини ривожлантириш режаларига, шунингдек, углеводород конларини ишлатиш ва ободонлаштириш лойиҳаларига белгиланган тартибда ўзгартиш киритиш;

фойдали қазилма конларини ишлатиш жараёнида фойдаланув кондицияларини қўллаш;

лицензияга мувофиқ берилган кон ажратмаси доирасида қўшимча рухсатномасиз ер қаъри геологик жиҳатдан ўрганилишини амалга ошириш;

кон ажратмаси ва белгиланган тартибда ажратилган ер участкалари доирасида ишларни амалга ошириш учун зарур бўлган ишлаб чиқариш ва ижтимоий соҳа объектларини барпо этиш, шунингдек, умум фойдаланишидаги объект-

жиҳатдан ўрганиш, шунингдек, фойдали қазилма конини ишлатиш, техноген минерал ҳосилалардан фойдаланиш ёхуд фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхоналарни ва фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини тугатиш ёки консервация қилиш ишларини амалга ошириш зарурати бўлган тақдирда, ер қаъридан фойдаланиш муддати ер қаъридан фойдаланувчининг ер қаъри участкасидан фойдаланиш ҳуқуқини берувчи лицензияни (бундан буён матнда лицензия деб юритилади) берган органга ер қаъридан фойдаланиш муддати тугашидан камида олти ой олдин юборган аризасига биноан узайтирилиши мумкин.

24-модда. Ер қаъридан муддатсиз фойдаланиш

Ер қаъри участкалари муддатсиз фойдаланишга фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини қуриш ва улардан фойдаланиш учун, шунингдек, алоҳида муҳофаза этиладиган геологик объектларни барпо қилиш учун берилиши мумкин.

25-модда. Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан геологик жиҳатдан ўрганиш учун ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқи юзага келишининг асослари

Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганишнинг белгиланган тартибда тасдиқланган лойиҳа-смета ҳужжатлари Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан геологик жиҳатдан ўрганиш учун ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқи юзага келишининг асоси ҳисобланади.

Ер қаърини Давлат бюджети маблағлари ҳисобидан геологик жиҳатдан ўрганиш ишларини бошлаш учун:

ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқининг давлат рўйхатидан ўтказилиши;

давлат экологик экспертизасининг ижобий хулосаси;

маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ер участкаси бериш тўғрисидаги қарори ёки ер участкасидан муддатли фойдаланиш шартномаси асос бўлади.

Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганишга доир, давлат экологик экспертизаси ўтказилишини талаб қилмайдиган ишларнинг рўйхати Ўзбекистон Республикаси Табиатни муҳофаза қилиш давлат қўмитаси томонидан тасдиқланади.

26-модда. Ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқини берувчи лицензия

Тадбиркорлик таваккалчилиги шартлари асосида геологик жиҳатдан ўрганиш учун, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш, техноген минерал ҳосилалардан фойдаланиш ва фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган бошқа мақсадлар учун ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқи юзага келишининг асоси лицензия ҳисобланади.

Лицензия тегишли давлат органининг ер қаъридан фойдаланиш билан боғлиқ ишларни олиб бориш учун ер участкаси берилишини кафолатловчи қарори мавжуд бўлганда

Ўзбекистон Республикасининг

ҚОНУНИ

«Ер ости бойликлари тўғрисида»ги Ўзбекистон Республикаси Қонунига ўзгартишлар ва қўшимчалар киритиш ҳақида

Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси **ҚАРОР ҚИЛАДИ:**

Ўзбекистон Республикасининг 1994 йил 23 сентябрда қабул қилинган "Ер ости бойликлари тўғрисида"ги Қонунига (Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг Ахборотномаси, 1994 йил, № 10, 252-модда; Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг Ахборотномаси, 1997 йил, № 2, 56-модда; 1998 йил, № 5-6, 102-модда, № 9, 181-модда; 2000 йил, № 7-8, 217-модда) ўзгартишлар ва қўшимчалар киритилиб, унинг янги таҳрири тасдиқлансин (илова қилинмоқда).

Ўзбекистон Республикаси Президенти
И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри,
2002 йил 13 декабрь.

қилиш жараёни охирига етказилгунига қадар ер қаъридан фойдаланиш бўйича мажбурият ва жавобгарлик қонун ҳужжатларига мувофиқ ер қаъридан фойдаланувчининг зиммасида бўлади.

45-модда. Ер қаъри тўғрисидаги геологик ва бошқа ахборот

Ер қаъридан фойдаланувчиларнинг ўз маблағлари ҳисобига олинган ер қаъри тўғрисидаги геологик ва бошқа ахборот ер қаъридан фойдаланувчиларнинг мулки ҳисобланади. Ер қаъри тўғрисидаги геологик ва бошқа ахборот мулкдори ундан фойдаланиш тартиби ва шартларини белгилайди. Ер қаъри тўғрисидаги геологик ва бошқа ахборотга бўлган мулк ҳуқуқи қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда муҳофаза қилинади.

Давлат бюджети маблағлари, шунингдек, ер қаъридан фойдаланувчиларнинг ўз маблағлари ҳисобига олинган ер қаъри тўғрисидаги геологик ва бошқа ахборот Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитасига ҳисобга олиш, сақлаш ҳамда бир тизимга солиш учун белгиланган шаклда мажбурий тартибда ва бепул топширилади. Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси тушаётган ахборотнинг махфийлигини таъминлаши шарт.

Давлат бюджети маблағлари ҳисобига олинган ер қаъри тўғрисидаги геологик ва бошқа ахборотни реализация қилиш тартиби ва шартлари Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

46-модда. Фойдали қазилма конларини аниқлаганлик учун тақдирлаш

Илгари маълум бўлмаган, саноат аҳамиятига эга бўлган фойдали қазилма конини топган, қидириб аниқлаган, шунингдек, илгари маълум бўлган конда унинг саноат аҳамиятини анча оширадиган фойдали қазилмаларнинг қўшимча захиралари ёки янги фойдали қазилмалар ва қўшилиб чиқадиган фойдали компонентлар борлигини аниқлаган шахслар Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланган тартибда пул мукофоти билан тақдирланиш ҳуқуқига эга.

47-модда. Ер қаъридан фойдаланувчилар ҳуқуқларининг кафолати

Ер қаъридан фойдаланувчиларнинг фаолиятига давлат органлари аралашувига йўл қўйилмайди.

Ер қаъридан фойдаланувчиларнинг бузилган ҳуқуқлари қонун ҳужжатларида назарда тутилган тартибда тикланиши керак. Ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқи асоссиз чекланиши, тўхтатиб турилиши ёки тугатилиши оқибатида ер қаъридан фойдаланувчилар кўрган зарар, шу жумладан бой берилган фойда қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда қопланиши керак.

48-модда. Етказилган зарарнинг қопланиши

ҳосилалар давлат кадастрини юритиш учун маълумотларни Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитасига тақдим этиши;

кавлаб олинган фойдали қазилмалар ҳажмлари тўғрисидаги маълумотларни Қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда тақдим этиши;

ер қаъри участкаларидан фойдаланиш билан боғлиқ ишлар таъсири доирасидаги ишловчилар (ходимлар) ва аҳолининг хавфсизлигини таъминлаши;

ер қаъридан фойдаланиш билан боғлиқ ишлар бехатар олиб борилишини, фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш чоралари кўрилишини, фалокатларни бартараф этиш режалари ишлаб чиқилишини таъминлаши;

фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхоналарни ва фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини тугатиш ва консервация қилишнинг белгиланган тартибига риоя этиши;

тўкинди уюмларининг ёнбағирларини ва очиқ конларнинг ён чеккаларини режалаш ёки поғоналаш ишлари, шунингдек, эрозияга қарши тадбирлар ўтказилишини таъминлаши;

атроф-муҳитни муҳофаза қилишга, шунингдек, ер қаъридан фойдаланишда ишдан чиққан ер участкаларини ва бошқа табиий объектларни кейинчалик фойдаланиш учун яроқли ҳолатга келтиришга қаратилган тадбирларни амалга ошириши шарт.

Қонун ҳужжатларига мувофиқ ер қаъридан фойдаланувчилар зиммасида бошқа мажбуриятлар ҳам бўлиши мумкин.

34-модда. Ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқини чеклаш, тўхтатиб туриш ва тугатиш асослари

Ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқи қуйидаги ҳолларда чекланиши, тўхтатиб турилиши ёки муддатидан илгари тугатилиши мумкин:

ер қаъри участкаларидан фойдаланиш билан боғлиқ ишлар таъсири доирасидаги аҳоли ҳаётига ёки соғлиғига, атроф-муҳитга таҳдид юзага келганда;

агар ер қаъридан фойдаланувчи бир йил мобайнида ер қаъри участкасидан фойдаланишга киришмаган бўлса;

ер қаъридан фойдаланганлик учун тўловлар мунтазам равишда тўланмаган тақдирда;

ер қаъридан фойдаланувчи лицензиянинг асосий шартларини бузган тақдирда;

ушбу Қонуннинг 36, 37, 39 ва 40-моддаларида назарда тутилган қоидалар бажарилмаган тақдирда.

Ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқи қуйидаги ҳолларда тугатилади:

ер қаъри участкасидан фойдаланишнинг белгиланган муддати тугаганда;

ер қаъридан фойдаланувчи ер қаъри участкасидан фой-

гина конлар саноат йўсинида ўзлаштиришга топширилиши мумкин.

Фойдали қазилмалар захираларини тасдиқлаш фойдали қазилма конининг саноат аҳамиятини белгиловчи қидирув кондициялари асосида конни геологик жиҳатдан ўрганишнинг барча босқичида амалга оширилиши мумкин.

Геологик материалларнинг давлат экспертизаси ушбу Қонун 29-моддасининг биринчи қисмида назарда тутилган ҳолларда, шунингдек, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини қуриш ва (ёки) улардан фойдаланиш учун ҳамда чиқиндиларни сақлаш, кўмиб ташлаш учун фойдаланишга бериладиган ер қаъри участкалари бўйича ўтказилади.

Фойдали қазилмаларнинг қидирув кондицияларини, захираларини тасдиқлаш ва геологик материалларнинг давлат экспертизасини ўтказиш Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси ҳузуридаги Фойдали қазилмалар захиралари бўйича давлат комиссияси томонидан амалга оширилади.

Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси ҳузуридаги Фойдали қазилмалар захиралари бўйича давлат комиссияси тўғрисидаги низом Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланади.

17-модда. Фойдали қазилмалар захираларини ҳисобдан чиқариш

Кавлаб олинган фойдали қазилмалар, шунингдек, саноат учун аҳамиятини йўқотган фойдали қазилмалар захиралари, кавлаб олиш жараёнида йўқотилган, кейинчалик ўтказилган геология-қидирув ишларида ёки конни ишга солишда мавжудлиги тасдиқланмаган фойдали қазилмалар захираларини фойдали қазилмалар захиралари давлат балансига тегишли ўзгартишлар киритган ҳолда ер қаъридан фойдаланувчининг балансидан чиқариш керак.

Саноат учун аҳамиятини йўқотган ёки кейинчалик ўтказилган геология-қидирув ишларида ёхуд конни ишга солишда мавжудлиги тасдиқланмаган фойдали қазилмалар захираларини ер қаъридан фойдаланувчининг балансидан чиқариш Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси ҳузуридаги Фойдали қазилмалар захиралари бўйича давлат комиссияси томонидан қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда амалга оширилади.

Кавлаб олинган ва кавлаб олиш жараёнида йўқотилган фойдали қазилмаларни ер қаъридан фойдаланувчининг балансидан чиқариш ер қаъридан фойдаланувчи томонидан Саноатда ва кончиликда ишларнинг бехатар олиб борилишини назорат қилиш агентлигининг розилиги билан амалга оширилади.

18-модда. Ер қаъри мониторинги

Ер қаъри мониторинги ер қаъри ҳолатини ундаги ўзга-

ёки бир оз ишлов бериб ва тозалаб ишлатиладиган фойдали қазилмалар;

кондициялар – ер қаъридаги фойдали қазилмалар (нефть, газ ва газ конденсатидан ташқари) захираларини ҳисоблашга доир, фойдали қазилмаларнинг технологик хоссалари, конни ишлатишнинг кончилик-геологик ва бошқа шароитлари, минерал хомашё ва уни қайта ишлаш маҳсулотларининг бозор конъюнктураси, энергия ресурсларининг нархлари ҳисобга олинган техник-иқтисодий ҳисоб-китоблар билан асослантирилган талабларнинг мажмуи;

минерал хомашё – қазиб чиқарилган ва бирламчи ишлов беришдан ўтказилган фойдали қазилмалар;

саноат аҳамиятига молик ер ости сувлари – таркибида эриган ҳолатдаги фойдали қазилмалар бўлган ер ости сувлари ва ер ости туз эритмалари;

тажриба-саноат йўсинида кавлаб олиш – ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш жараёнида фойдали қазилмаларни бойитиш ва қайта ишлаш технологияларини ишлаб чиқиш ёки такомиллаштириш, фойдали қазилма конларини саноат йўсинида ишлатишнинг, шунингдек техноген минерал ҳосилалардан фойдаланишнинг оқилона усуллари ва услубларини танлаш мақсадида фойдали қазилмаларни кавлаб олиш;

техноген минерал ҳосилалар – кончилик ва қайта ишлаш соҳасидаги ишлаб чиқаришларнинг фойдаланиш учун яроқли фойдали компонентлар бўлган чиқиндилари;

фойдали компонент – фойдали қазилманинг саноат йўсинида ишлатиш мақсадида қазиб олиш технологик жиҳатдан мумкин ва иқтисодий жиҳатдан мақсадга мувофиқ бўлган таркибий қисми;

фойдали қазилма кони – ер қаърининг миқдори ва сифати жиҳатидан ишга солиш объекти бўлиши мумкин бўлган фойдали қазилмалари бор участкаси;

фойдали қазилмалар – ер қаъридаги келиб чиқиши ноорганик ва органик бўлган қаттиқ, суюқ ёки газ ҳолидаги табиий минерал ҳосилалар, шу жумладан саноат аҳамиятига молик ер ости сувлари, шўр кўлларнинг туз эритмалари ва рапалари;

фойдали қазилмаларни кавлаб олиш – фойдали қазилмаларни ер қаъридан юзага чиқариб олиш билан боғлиқ ишлар мажмуи.

3-модда. Ер ости бойликлари тўғрисидаги қонун ҳужжатлари

Ер ости бойликлари тўғрисидаги қонун ҳужжатлари ушбу Қонун ва бошқа қонун ҳужжатларидан иборат.

Қорақалпоғистон Республикасида ер ости бойликларидан фойдаланиш билан боғлиқ муносабатлар Қорақалпоғистон Республикаси қонун ҳужжатлари билан ҳам тартибга солинади.

Ер қаъридан фойдаланилаётганда юзага келадиган,

бартараф этиш хизматлари

Ер ости кончилик ишларини олиб бораётган ер қаъридан фойдаланувчиларга кончиликдаги қутқарув қисмлари, углеводород конларини аниқлаш, қидириш ва ишлатишда бурғилаш ишларини олиб бораётган ер қаъридан фойдаланувчиларга эса – очиқ нефть ва газ фавворaларининг олдини олиш ҳамда уларни бартараф этиш хизматлари томонидан хизмат кўрсатилиши керак.

Кончиликдаги қутқарув қисмлари тўғрисидаги, шунингдек, очиқ нефть ва газ фавворaларининг олдини олиш ҳамда уларни бартараф этиш хизматлари тўғрисидаги низомлар Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланади.

42-модда. Фойдали қазилмалар жойлашган майдонларда иморат қуриш шартлари

Аҳоли пунктлари, саноат объектлари ва бошқа объектларни жойлаштириш учун участкалар танлашда бўлғуси иморат қуриладиган участканинг ер қаърида фойдали қазилмалар йўқлиги тўғрисида Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитасининг хулосаси керак.

Алоҳида ҳолларда саноат кўламида ўзлаштиришга топширилмаган фойдали қазилма конлари (кенг тарқалган фойдали қазилмаларнинг конлари бундан мустасно) жойлашган майдонларда иморат қуришга, шунингдек, бундай конлар жойлашган ерларда фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини жойлаштиришга, кончилик муносабатлари соҳасидаги махсус ваколатли давлат органлари билан келишувга мувофиқ, ер қаъридан фойдали қазилмаларни чиқариб олиш имкониятлари таъминланиши ҳисобга олинган ҳолда, йўл қўйилади.

43-модда. Илмий, тарихий, маданий, эстетик ва бошқа аҳамиятга молик ер қаъри участкаларини муҳофаза қилиш

Илмий, тарихий, маданий, эстетик ва бошқа аҳамиятга молик ноёб табиий ёки сунъий геологик жинслар, минералогик ҳосилалар, палеонтологик, археологик объектлар ҳамда ер қаъри участкалари қонун ҳужжатларида белгиланган тартибда алоҳида муҳофаза этиладиган геологик объектлар деб эълон қилиниши мумкин.

Ер қаъридан фойдаланилаётганда ушбу модданинг биринчи қисмида кўрсатилган объектлар топилиб қолса, ер қаъридан фойдаланувчилар ер қаърининг тегишли участкасидаги ишларни тўхтатиб туришлари ҳамда бу ҳақда лицензия берган органни ва маҳаллий давлат ҳокимияти органларини хабардор қилишлари шарт.

44-модда. Фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхоналарни ҳамда фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини тугатиш ва консервация қилиш

Фойдали қазилмаларни кавлаб олувчи корхоналар ҳамда

асосий талаблар

Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганишга доир асосий талаблар қуйидагилардан иборат:

ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганишнинг, қидириб топилаётган фойдали қазилма конларини, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини қуриш ва улардан фойдаланиш учун, шу жумладан чиқиндиларни сақлаш ва кўмиш учун фойдаланишга бериладиган ер қаъри участкаларини ишга солишдаги кончилик-техник, гидрогеологик, геологик-иқтисодий ва бошқа шароитларнинг тўла-тўкис бўлиши;

асосий фойдали қазилма ва у билан бирга жойлашган фойдали қазилмалар ҳамда қўшилиб чиқадиган компонентлар захираларининг миқдори ва сифатини аниқлаш;

кон устида ётган ҳамда сиғдирувчи жинслардан ишлаб чиқаришда ва ерларни қайта тиклашда фойдаланиш учун ана шу жинсларнинг хоссаларини тадқиқ этиш, шунингдек, фойдали қазилмаларни радиация-гигиена жиҳатидан баҳолаш;

ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш ишларини фойдали қазилмалар асоссиз нобуд бўлишини ва сифати пасайишини истисно этувчи усул ва услубларда олиб бориш;

ер қаъридан чиқариб олинаётган тоғ жинслари ва фойдали қазилмаларни уларнинг атроф-муҳитга зарарли таъсирини истисно этадиган тарзда жойлаштириш учун участкаларни танлаш;

фойдали қазилма конларини ишга солишда ва бошқа мақсадларда фойдаланиш мумкин бўлган, қидирув ишлари олиб борилган кон қазишмаларининг ва бурғиланган қудуқларнинг сақланишини таъминлаш, шунингдек, фойдаланилмайдиган кон қазишмаларини ва қудуқларни белгиланган тартибда йўқ қилиш;

ер қаърини келгусида ўрганишда, фойдали қазилма конларини ишга солишда, шунингдек, ер қаъридан фойдали қазилмалар кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган мақсадларда фойдаланишда қўлланилиши мумкин бўлган геологик, маркшейдерлик ва бошқа ҳужжатлар, тоғ жинслари ва рудаларнинг намуналари, керн, фойдали қазилма намуна нусхалари сақланишини таъминлаш.

37-модда. Фойдали қазилма конларини ишлатишга ва минерал хомашёни қайта ишлашга доир асосий талаблар

Фойдали қазилма конларини ишлатиш ва минерал хом ашёни қайта ишлаш белгиланган тартибда тасдиқланган кончилик ишларини ривожлантириш техник лойиҳалари ва режаларига, углеводород конларини ишга солиш ва ободонлаштириш лойиҳаларига, ер қаъридан техникавий фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш қоидаларига мувофиқ амалга оширилади.

Фойдали қазилма конларини ишлатиш жараёнида қиди-

боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини қуриш ва улардан фойдаланиш, алоҳида муҳофаза этиладиган геологик объектларни барпо этиш учун, шунингдек, нодир тош хомашёси намуналарини, палеонтологик қолдиқларни ва бошқа геологик коллекциябоп материалларни тўплаш учун фойдаланишга берилган ер қаъри участкаларининг давлат ҳисоби юритилиши лозим.

Ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқини давлат рўйхатидан ўтказмасдан туриб амалга оширишга йўл қўйилмайди, Қонун ҳужжатларида назарда тутилган ҳоллар бундан мустасно.

Фойдаланишга берилган ер қаъри участкаларининг давлат ҳисобини юритиш ҳамда ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқларини давлат рўйхатидан ўтказиш тартиби Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланади.

12-модда. Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш ишларининг давлат ҳисобини юритиш

Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш ишларининг давлат ҳисоби юритилиши лозим.

Ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш ишларининг давлат ҳисобини юритиш Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланган тартибда Ўзбекистон Республикаси Геология ва минерал ресурслар давлат қўмитаси томонидан амалга оширилади.

13-модда. Фойдали қазилма конларининг ва фойдали қазилма конлари аниқланиши эҳтимоли бўлган истиқболли ер қаъри участкаларининг давлат реестри

Фойдали қазилма конларининг ва фойдали қазилма конлари аниқланиши эҳтимоли бўлган истиқболли ер қаъри участкаларининг давлат реестри (бундан буён матнда давлат реестри деб юритилади) Ўзбекистон Республикасининг минерал хомашё базасини ўзлаштириш ва янада ривожлантириш истиқболларини аниқлаш мақсадида юритилади.

Давлат реестри саноат йўсинида ўзлаштиришга тайёрланган ҳар бир кон бўйича конни геологик-иқтисодий баҳолаш натижалари ва уни ишлатиш шароитлари ҳақидаги, чиқариб олинаётган минерал хомашё миқдори ва сифати ҳамда унинг бозор конъюнктураси ҳисобга олинган ҳолдаги қиймати ҳақидаги маълумотларни ўз ичига олган бўлиши зарур.

Давлат реестри фойдали қазилма кони аниқланиши эҳтимоли бўлган истиқболли ҳар бир ер қаъри участкаси бўйича фойдали қазилмаларнинг чамаланаётган ресурслари (захиралари), уларнинг тахминий сифати, потенциал конни ишлатишнинг эҳтимол тутилган усуллари ҳақидаги маълумотларни, шунингдек, ер қаъри участкасини келгусида геологик жиҳатдан ўрганишга доир тавсияларни ўз ичига олган бўлиши керак.

минерал хомашё базасини ривожлантириш ва такрор ҳосил қилиш, ер қаърини муҳофаза этиш давлат дастурларини тасдиқлаш ҳамда уларнинг амалга оширилишини назорат қилиш;

ер қаъри участкаларини фойдаланишга бериш ва ер қаъри мониторингини амалга ошириш тартибини белгилаш;

фойдаланишга берилган ер қаъри участкаларининг давлат ҳисоби юритилишини ва ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқлари давлат рўйхатидан ўтказилишини ташкил қилиш;

фойдали қазилмалар захираларини тасдиқлаш ҳамда фойдали қазилмалар захиралари давлат баланси, фойдали қазилма конлари, фойдали қазилма белгилари ва техноген минерал ҳосилалар давлат кадастри юритилиши тартибини белгилаш;

кенг тарқалган фойдали қазилмалар рўйхатини тасдиқлаш;

ер қаърини геологик жиҳатдан ўрганиш, ундан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш устидан давлат назоратини ташкил қилиш;

қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатларни амалга ошириш.

9-модда. Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг кончилик муносабатлари соҳасидаги ваколатлари

Маҳаллий давлат ҳокимияти органларининг ваколатларига қуйидагилар киради:

тегишли ҳудудда минерал хомашё базасини ривожлантириш ва такрор ҳосил қилиш, ер қаърини муҳофаза қилиш давлат дастурлари ишлаб чиқилиши ва амалга оширилишида иштирок этиш ҳамда уларнинг бажарилиши устидан назоратни амалга ошириш;

кенг тарқалган фойдали қазилмалар кавлаб олинаётганда ер қаъридан фойдаланиш шартларини келишиб олиш;

ер қаъридан фойдаланиш ва уни муҳофаза қилиш устидан давлат назоратини амалга ошириш;

қонун ҳужжатларига мувофиқ бошқа ваколатларни амалга ошириш.

10-модда. Ер қаъридан фойдаланишни чеклаш

Агар аҳоли пунктлари, шаҳар атрофи минтақалари, саноат, транспорт ва алоқа объектлари ҳудудларида ер қаъридан фойдаланиш аҳоли ҳаёти ва соғлиғига хавф туғдириши, атроф-муҳитга зарар етказиши эҳтимоли бўлса, бундай фойдаланиш чекланиши мумкин.

Алоҳида муҳофаза этиладиган табиий ҳудудларда ер қаъридан фойдаланиш қонун ҳужжатларига мувофиқ амалга оширилади.

11-модда. Фойдаланишга берилган ер қаъри участкаларининг давлат ҳисобини юритиш. Ер қаъри участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқларини давлат рўйхатидан ўтказиш

Геологик жиҳатдан ўрганиш, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш учун, фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан

рув кондициялари қўлланилади. Конларни ишлатишнинг кончилик-геологик ва бошқа шароитлари, минерал хомашё ва уни қайта ишлаш маҳсулотларининг бозор конъюнктураси ҳамда энергия ресурсларининг нархлари ўзгарганда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланадиган тартибда тасдиқланадиган фойдаланув кондициялари қўлланилади.

Фойдали қазилма конларини ишлатишда қуйидагилар таъминланиши керак:

фойдали қазилмаларни кавлаб олишнинг оқилона, экологик хавфсиз технологиялари қўлланилиши;

ишга солинаётган фойдали қазилма конлари ва уларга туташган фойдали қазилма конлари ҳамда ер қаъри бошқа участкаларининг кончилик ишлари олиб бориш натижасида бузилишига йўл қўйилмаслиги, ер қаърида консервация қилиб қўйиладиган фойдали қазилма захираларининг сақланиши;

конларнинг поғоналари ва чекка томонлари мустаҳкамлиги, тоғ жинсларининг силжиш жараёнлари, ер юзаси, бинолар, иншоотларнинг чўкиши (оғиши) махсус асбоблар билан кузатиб турилиши.

Минерал хомашёни қайта ишлашда қуйидагилар таъминланиши керак:

фойдали компонентлар оқилона, комплекс чиқариб олинишини таъминлайдиган қайта ишлаш технологик схемаларига риоя этилиши;

қайта ишлашнинг турли босқичларида фойдали компонентлар тақсимоти ва уларни минерал хомашёдан ажратиб олиш даражаси ҳисобга олиниши ва назорат қилиб борилиши;

минерал хом ашёнинг технологик хоссалари ва таркиби ўрганилиши, уни қайта ишлаш технологиясини такомиллаштириш мақсадида тажриба-технология синовлари ўтказилиши;

қайта ишлаш асосида ҳосил қилинган маҳсулотлар ва чиқиндилардан, шунингдек, оқова сувлардан мумкин қадар тўлиқ фойдаланилиши;

вақтинча фойдаланилмаётган маҳсулотлар ва таркибида фойдали компонентлари бўлган ишлаб чиқариш чиқиндилари жойлаштирилиши, ҳисобга олиниши ва сақланиши.

38-модда. қимматбаҳо металлар майда туб конларини ишлатишнинг алоҳида шартлари

қимматбаҳо металларнинг майда туб конларини қидиришни уларни ер ости усулида ишлатиш билан қўшиб олиб боришга Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан белгиланган тартибда йўл қўйилади.

39-модда. Фойдали қазилмаларни кавлаб олиш билан боғлиқ бўлмаган ер ости иншоотларини қуриш ва улардан фойдаланиш учун ер қаъридан фойдаланишдаги асосий талаблар

«Халқ сўзи» – «Народное слово» • МУАССИСЛАР: Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси • Бош муҳаррир Аббосхон УСМОНОВ

«Шарқ» нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси босмахонаси. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41. Босишга топшириш вақти– 22.20